

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег
и средњег стручног образовања и васпитања
у делу општеобразовних предмета

за предмет

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Република Србија

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА
ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ДЕЛУ
ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

ЗА ПРЕДМЕТ СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Приручник за наставнике

Београд, 2015

**ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА КРАЈ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ
И СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
У ДЕЛУ ОПШТЕОБРАЗОВНИХ ПРЕДМЕТА**

Издавач:

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

За издавача:

Др Драган Банићевић, директор

Уредница:

Ана Пејић, саветник-координатор за српски језик и књижевност

Одговорна уредница:

Мр Гордана Чапрић, заменик директора

Општи стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета развијани су у периоду од 2010. до 2013. године у оквиру пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја *Подршка осигурању квалитета система завршних испитива на националном нивоу у основном и средњем образовању* (ИПА 08) који је финансиран из средстава Европске уније и буџета Републике Србије. Овај приручник је настао у оквиру истог пројекта.

ISBN 978-86-86715-57-9

САДРЖАЈ

1. Општи стандарди постигнућа	5
1.1. Опште и међупредметне компетенције за крај средњег образовања	7
2. О образовним стандардима за предмет Српски језик и књижевност	17
Општи стандарди постигнућа за предмет Српски језик и књижевност за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета	18
2.1. Област ЈЕЗИК	21
2.2. Област КЊИЖЕВНОСТ	45
2.2.1. Општи осврт на оствареност учења у области Књижевност	45
2.2.2. Коментари уз стандарде у области Књижевност	46
2.2.3. Примери задатака	58
2.3. Област ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА.....	78
2.4. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању, извођењу наставе и вредновању постигнућа ученика.....	88
3. Литература.....	97

1. ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

О појму образовних стандарда

У нашем образовном систему је, према одредбама Закона о основама система образовања и васпитања (2009), предвиђено дефинисање неколико група стандарда, међу којима су и стандарди постигнућа ученика, односно полазника. Пошто су већ у примени општи стандарди постигнућа за крај првог и другог циклуса основног образовања и крај првог и трећег циклуса основног образовања одраслих, усвајањем стандарда који се односе на средње образовање заокружен је процес стандардизације знања, вештина и компетенција које ученици треба да развију у доуниверзитетском образовању.

Процес израде стандарда

Стандарде су развијале посебне радне групе. Чланови радних група су одабрани тако да укључују наставнике, универзитетске професоре за одређене предмете, педагоге, психологе и професионалце из Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања и Завода за унапређивање образовања и васпитања. Приликом израде стандарда радне групе и Завод су имали подршку стручњака из Пројекта „Подршка осигурању квалитета система завршних испита на националном нивоу у основном и средњем образовању“.

Стандарди за опште средње образовање засновани су на компетенцијама које треба да омогуће ученицима да успешно одговоре на различите животне изазове у разним животним ситуацијама (образовним, друштвеним, културним, интерперсоналним, практичним, итд). Да би били компетентни да одговоре успешно на такве изазове, ученици треба да стекну и користе различите видове знања, вештина и ставова, тј. треба да развију **компетиције засноване на знању**. Стандарди стога треба да опишу шта ученици знају и могу да ураде на различитим нивоима развоја компетенција, тј. према стандардима се мери ниво одређене компетенције који је постигнут на крају средњег образовања.

Три стандарда (нивоа постигнућа) дефинисана су за сваку компетенцију – *основни, средњи и најредни*. Сваки стандард (ниво) дефинише знање, вештине и ставове које ученици треба да поседују, као и с којим изазовима могу да се носе како би испунили тај стандард (ниво). Три стандарда (нивоа) су кумулативна и уграђена један у други тако да ученици на напредном нивоу испуњавају захтеве сва три нивоа.

Основни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би активно и продуктивно учествовао у различитим областима живота (друштвеном, привредном, образовном, породичном, личном, итд).

Средњи ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у различитим областима.

Најредни ниво стандарда дефинише ниво постигнућа у одређеним компетенцијама (знање, вештине и ставови) које ученик треба да поседује како би могао успешно да настави са факултетским образовањем у области за коју те компетенције представљају нарочито важан услов.

Оквир 1. Кључни термини – структура стандарда

Стандарди компетенција описно дефинишу на које посебне изазове постепене сложености ученици могу да одговоре на одређеном нивоу компетенције (основне, средње и напредне).

Опште и међупредметне компетенције представљају наративни опис оних компетенција које се заснивају на интегрисању различитих знања и вештина који се развијају у оквиру различитих предмета и на основу наставног програма.

Општа предметна компетенција представља наративни опис шта ученици знају и могу да ураде на основу образовања које стичу у оквиру појединачног предмета. Општа предметна компетенција описује крајњу сврху учења датог предмета.

Специфичне предметне компетенције представљају наративни опис специфичних способности ученика које му омогућавају да развије општу предметну компетенцију.

Стандарди служе за процену постигнућа ученика у развоју одређених компетенција. Стандарди дефинишу очекивања у вези са постигнућем ученика на различитим нивоима развоја компетенције. Стандарди такође служе као критеријуми за процену. Дефинишу се као а) „искази стандарда“ и б) „стандарди компетенција“ (видети дефиниције даље у тексту).

Примери:

- Ученик који испуњава само основни стандард може да разуме информативни текст о познатој теми.
- Ученик који испуњава напредни стандард може критички да процени различита решења неког новог проблема у непознатим околностима.

Искази стандарда дефинишу конкретна знања, вештине или ставове које ученици треба да стекну у одређеној области наставе (домену), на одређеном нивоу стандарда.

Примери:

- Ученик може да напише осврт на књигу, позоришну представу, филм и сл.
- Ученик зна да реши две једначине са две непознате.

Исходи дефинишу очекиване резултате учења, они су оно што се остварује у току наставног процеса. Исходи се дефинишу на основу општих и међупредметних компетенција и стандарда постигнућа за сваку годину учења.

У процесу израде стандарда примењен је приступ у коме се смењују експертска и емпиријска валидација.

Однос стандарда и наставног програма/курикулума

У нашем образовном систему наставни програми су још увек традиционално конципирани тако да садрже циљеве, задатке и попис наставних садржаја. Процес израде курикулума који ће садржати исходе учења сваког предмета је у току. Када тако дефинисан курикулум буде почео да се примењује, природна веза између стандарда и исхода дефинисаних у курикулуму биће очигледна и наставници, планирајући наставу оријентисану на исходе, неће имати много дилема око места стандарда у процесу наставе. У периоду док се то не догоди, пред наставницима је изазован задатак да обликују наставу руководећи се очекиваним резултатима учења описаним у стандардима, али при томе не запостављајући садржаје планиране наставним програмом.

Стандарди су, наиме, мерни инструменти чијом употребом је могуће утврдити шта је и у коликој мери развијено и постигнуто. Због тога је важно да наставник већ приликом планирања рада уважава стандарде у којима су описана критична знања и вештине који нуде поједине научне области, а неопходни су ученицима не само у формативном смислу, него и да боље разумеју свет око себе, своје понашање, своју улогу и положај у њему.

Оно чиме наставник у свом раду треба првенствено да се руководи јесу **општепредметне и специфичне предметне компетенције**, које у ствари представљају одговор на питање: Зашто ученику треба тај предмет? Шта ће он од онога што је учио у оквиру тог предмета бити у стању да уради у свом животу, изван образовне ситуације, или током свог даљег образовања, и то успешно? Подсећања ради, компетенције почињу да се изграђују током наставног процеса, али је најбитније да оне дођу до изражаја када ученик изађе из наставног процеса. **Искази стандарда постигнућа** дају одговор на питање: До ког нивоа, основног или напредног, ученик мора да има усвојена знања, развијене вештине и ставове да би успешно завршио образовни процес у оквиру формалног образовања? И на крају, пошто сви ученици треба да **развију опште и међупредметне компетенције**, а сви наставни предмети треба томе да допринесу, сваки наставник треба у свом предмету да препозна допринос развоју ових компетенција и да у планирању уважи ту чињеницу.

Мерењу помоћу стандарда подлежу и исходи и компетенције. Примена стандарда је један од начина да се о ономе што је стварно постигнуто у образовном процесу не нагађа, већ да се то измери. Мерење засновано на стандардима пружа обиље повратних информација о квалитету и развојним потребама образовног система, а та заједничка слика се, на својствен и специфичан начин, гради радом и резултатима сваке школе, сваког наставника и сваког ученика.

1.1. ОПШТЕ И МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА КРАЈ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА

Наставни програми општеобразовних предмета у Србији, и на основношколском и на средњошколском нивоу, до сада су дефинисали образовне циљеве за појединачне наставне предмете, али не и на нивоу компетенција као исхода учења које се формирају и подржавају заједничким радом више појединачних школских дисциплина. Досадашња пракса познаје координисан и симултан рад две или више дисциплина при обради једне теме (корелација међу предметима). У овом документу дефинисане су нове области, релевантне за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања.

Однос појединачних предмета и општих и међупредметних компетенција

Оријентација образовног процеса ка општим и међупредметним компетенцијама не значи увођење нових предмета нити додатних часова тематски посвећених одређеној компетенцији, већ укључивање општих и међупредметних компетенција у разноврсне наставне предмете. Ово се постиже на неколико начина.

Прво, предметни исходи се дефинишу тако да се кроз њих успостави веза са општим и међупредметним компетенцијама. Другим речима, предметна знања и умења која почивају на тим знањима се, осим у стриктно предметном, дефинишу и у контексту општих и међупредметних компетенција. Остваривање овако дефинисаних исхода води и развоју општих и међупредметних компетенција. Тако постављеним предметним исходима, који се утврђују за сваку годину/разред у коме се предмет учи, уцртава се и путања развоја општих и међупредметних компетенција. При томе је важно и што се кроз остваривање једног предметног исхода може доприносити развоју више општих и међупредметних компетенција и што развој једне од њих може да подржи више предметних исхода.

Друго, развоју општих и међупредметних компетенција доприноси и развој предметних компетенција, јер се предметне компетенције тешко могу потпуно одвојити од општих. Како год специфичне, предметне компетенције не могу ваљано да се образложе ако ничим не доприносе да ученици успешније уче и живе.

Како се развијају компетенције?

Основна промена коју доноси оријентација ка општим и међупредметним компетенцијама, и компетенцијама уопште, огледа се у динамичнијем и ангажованијем комбиновању знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом активности више наставника, односно предмета, и иновирањем начина рада на часу. Сваки час је прилика да се ради и на међупредметним компетенцијама, а амбијент који их подржава подразумева:

- стављање ученика у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција. То се дешава увек када од ученика очекујемо да неко знање примени у ситуацијама које нису реплике или једноставне модификације ситуације у којој је знање усвојено, већ нове, различите ситуације;
- активности истраживања и стварања нових продуката, пројектно учење;
- тимски рад и поделу улога у оквиру комплексних задатака који се једино могу реализовати кроз сарадњу различитих улога и више учесника, тако да сваки ученик развија личну одговорност према обавезама;
- тематско планирање наставе (а пожељно је више предмета истовремено), које се ослања на коришћење ресурса и препознавање потреба локалног окружења.

Настава усмерена на развој компетенција изискује сарадњу и заједнички рад наставника. Тематска и интегративна настава, која подразумева различите видове заједничког рада наставника, у којој се отварају питања и проблеми, планирају и изводе мали пројекти и сл. представља природно окружење за развој свих кључних компетенција. У таквој настави ученици уче кроз конкретне активности, уместо да примају и памте информације, баве се стварним, аутентичним питањима и проблемима, излазе из оквира појединачних предмета, повезују разноврсна знања и умења, а тиме их истовремено и унапређују и чине релевантним за будуће учење и за сналажење у стварним ситуацијама.

Које компетенције су кључне за образовање младих?

У суштини, рад на општим и међупредметним компетенцијама није конкурентан раду на садржајима и компетенцијама које су непосредно везане за одређене предмете. Напротив, међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени научног, а одговорност за њихово развијање носе сви наставници и школски предмети. То значи да подржавање општих и међупредметних компетенција тражи заједничко планирање на нивоу школских тимова, примену интерактивних и активних облика учења, као и већу аутономију школе и наставника у реализацији образовних исхода.

Основни критеријум за селекцију општих и међупредметних компетенција јесте да оне буду потенцијално релевантне и корисне за све, као и усаглашене са етичким, економским и културним вредностима и конвенцијама у друштву. Са становишта појединца, опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.

Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, издвојено је једанаест општих и међупредметних компетенција као најрелевантнијих за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и за целоживотно учење.

Како пратити и оцењивати компетенције?

У овом документу опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне, а очекивани исходи за сваку од компетенција одређени су само на основном, базичном нивоу. Различити облици формативног оцењивања најприкладнији су начин за праћење индивидуалног напретка ученика и за усмеравање њиховог даљег развоја.

У овом питању садржано је још једно, и то важније питање: Зашто је потребно да се постигнућа у овим компетенцијама, као и напредак у њиховом развоју, ипак, оцењују?

Ово друго питање је важније из једноставног разлога што је широко познато да ученици уче оно за шта знају да ће бити оцењивани и то на начин на који знају да ће бити оцењивани.

Отуда произлази да судбина општих компетенција једним делом зависи од тога хоће ли бити подвргнуте уобичајеном школском оцењивању или не. С друге стране, јасно је да је природа општих компетенција сувише комплексна за релативно ограничен опсег традиционалне школске оцене. Развој компетенција је смисленије пратити, процењивати и проверавати, него оцењивати на уобичајен начин.

Нека правила и поступци у процесу праћења и процењивања развоја општих компетенција код ученика су:

- Развој компетенција наставници прате заједно са ученицима.
- Наставници сарађују и заједнички процењују развој компетенција код својих ученика.
- Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан.
- У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илуструју развијеност компетенције.
- У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника.
- Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима.
- Процена садржи опис јаких и слабијих страна развијености компетенције и предлоге за даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености.

Компетенције које следе дефинисали су чланови предметних група за стандарде, тако што је за сваку компетенцију формирана привремена радна група коју су чинили представници предметних група. Они су дефинисали исходе за компетенције, водећи рачуна о томе како „њихов“ наставни предмет доприноси развоју одређене компетенције.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца преваходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилије нова знања и вештине користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селекује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у комуникацији, итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији с другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитет) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.
- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредна комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитет на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.

- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.
- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака, уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).
- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ-а уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ-а и у односу на то одговорно поступа.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истрајава у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

- Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.
- Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.
- Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.
- Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.
- Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи с другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или на реализацији заједничких пројеката. Учествоје у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи с другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

- Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.
- Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.
- Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.
- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.
- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествоје у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, супкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, супкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује с другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.

- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави и међународним организацијама у које је Србија укључена.
- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликације њиховог деловања на појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.

- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

9. Одговоран однос према окоolini

Одговоран однос према окоolini подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.

- Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.
- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по окоlinу и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.

- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (супкултурна дела).

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.

- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).
- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине („јаке стране“); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да искаже и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликта.
- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договоре.

2. 0 образовним стандардима за предмет Српски језик и књижевност

Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај општег средњег образовања представљају нови документ који има изузетан значај у настојању да се образовни систем у Србији осавремени и унапреди. Настао као трећи у низу, након докумената Образовни стандарди за крај обавезног образовања и Образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања, овај документ се одликује следећим квалитетима:

1. Пре навођења описа ученичких постигнућа (знања, вештина, способности) на сва три нивоа (основном, средњем и напредном), истакнуте су опште предметне компетенције које, у суштини, представљају најважније циљеве (образовне, васпитне и функционалне) који ће се остваривати у средњошколској настави.
2. Специфичне предметне компетенције, диференциране такође на три нивоа, разлучене су на две области: *Језик и Књижевност*, што је у сагласју са називом предмета у средњој школи – Српски језик и књижевност.
3. Садржаји из језика и језичке културе интегрисани су у приступ тумачењу књижевноуметничких и осталих типова текстова, што доприноси јединству подобласти овог општеобразовног предмета.
4. Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај општег средњег образовања за предмет *Српски језик и књижевност* садрже стандарде постигнућа за области *Језик, Књижевност* и *Језичка култура*. Оваква класификација више одговара наставном предмету о коме је реч од расподеле стандарда у документима за основну школу. Наиме, највећи проблем у разумевању повезивања описа ученичких постигнућа и садржаја наставних програма представљало је управо издвајање четири кључне подобласти: *Вештина читања са разумевањем, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност*, а у програмима се издвајају три: *Језик, Књижевност* и *Језичка култура*. Како је вештина читања са разумевањем неодвојиво повезана са читањем, доживљавањем и тумачењем књижевноуметничког текста, у средњошколском документу ове подобласти егзистирају здружено. У описима ученичких постигнућа за основну школу правопис је своје место нашао у *Писменом изражавању* (што је у суштини део *Језичке културе*), док се у школским програмима ова подобласт сматра делом области *Језик* (уз граматику и ортоепију). То је довело и до проблема у навођењу описа стандарда (у целисти или деловима) уз наставне јединице, приликом планирања реализације наставних садржаја, као и током припремања наставника за извођење наставе. У средњошколском документу овај недостатак је превазиђен.
5. Мада је структурирање стандарда по нивоима остало исто као у документима за основну школу, смисао нивоа ученичких постигнућа је другачији. Док се у основној школи основни ниво односи на највећи број ученика који могу да га досегну, у средњој школи тај ниво представља укупан обим знања који ће усвојити сваки средњошколац који неће потом своја знања проширивати на некој од виших школа или факултета. Средњи ниво представља изазов за ученике који ће желети своја знања да шире и усавршавају на различитим факултетима, а напредни ниво односи се на ученике посебно заинтересоване за ужу струку – студије филологије, лингвистике, односно српског језика и књижевности.

Општи стандарди постигнућа за предмет Српски језик и књижевност за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета

Општа предметна компетенција

Има знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Влада усменом и писаном комуникацијом: говори и пише поштујући књижевнојезичку норму, уобличава логичан и стилски складан говорени и писани текст, разуме и критички промишља оно што прочита, има развијен речник. Чита, доживљава и тумачи књижевно дело; користи читање да боље разуме себе, друге и свет око себе; прочитао је најважнија књижевна дела из националне и светске културне баштине. Има навику и потребу да развија говорну и читалачку културу, како ради сопственог усавршавања тако и ради очувања и богаћења националне културе.

Основни ниво

Говори јасно и течно, поштујући књижевнојезичку норму; има културу слушања туђег излагања. Саставља једноставнији говорени или писани текст који је логичан, добро структуриран и стилски складан; користи оба писма (дајући предност ћирици), влада основним писаним жанровима потребним за школовање и учешће у друштвеном животу. У различите сврхе чита књижевне и неуметничке текстове средње тежине, разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености и критички промишља једноставнији књижевни и неуметнички текст.

Има основна знања о језику уопште; разликује књижевни српски језик од дијалекта и има потребу да учи, чува и негује књижевни језик. Има основна знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и зна да примени одређена граматичка правила у говору и писању. Има развијен речник, у складу са средњим нивоом образовања, а речи употребљава у складу са приликом.

Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и у књижевноисторијски контекст. Наводи основне књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности и повезује их са делима и писцима из обавезне лектире школског програма. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире. Формира читалачке навике и знања схватајући значај читања за сопствени духовни развој.

Средњи ниво

Говори пред аудиторијумом о темама из области језика, књижевности и културе; саставља сложенији говорени или писани текст, прецизно износи идеје; у различите сврхе чита теже књижевне и неуметничке текстове и има изграђен читалачки укус својствен образованом човеку; разуме и критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст.

Има шири знања о језику уопште и основна знања о језицима у свету. Зна основне особине дијалеката српског језика и смешта развој књижевног језика код Срба у друштвени, историјски и културни контекст. Има шири знања о гласовима, речима и реченицама српског језика и та знања уме да примени у говору и писању. Има богат речник и види језик као низ могућности које му служе да се прецизно изрази.

Тумачи кључне чиниоце структуре књижевног текста као и његове тематске, идејне, поетичке, стилске, језичке, композиционе и жанровске особине. Познаје књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста. Користи препоручену и ширу, секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

Напредни ниво

Дискутује о сложеним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом; има развијене говорничке вештине; пише стручни текст на теме из језика и књижевности; продубљено критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст, укључујући и ауторове стилске поступке; изграђује свест о себи као читаоцу.

Има детаљнија знања о језику уопште, као и о граматици српског језика. Има основна знања о речницима и структури речничког чланка.

Критички чита, тумачи и вреднује сложенија књижевна дела из обавезног школског програма, као и додатна (изборна). Користи више метода, гледишта и компаративни приступ у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове, анализирајући и поредећи њихове поетичке, естетске, структурне и лингвистичке одлике, укључујући и сложеније стилске поступке. Шири читалачка знања и примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво).

Специфична предметна компетенција: ЈЕЗИК

Основни ниво

Има основна знања о томе шта је језик уопште и које функције има; поштује свој језик и поштује друге језике. Зна основне податке о дијалектима српског језика и о дијалекатској основи књижевног језика; подједнако цени екавски и ијекавски изговор као равноправне изговоре српског књижевног језика; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба. Има основна знања о гласовима српског језика; познаје врсте и подврсте речи, примењује језичку норму у вези са облицима речи и у вези са њиховим грађењем; правилно склапа реченицу и уме да анализира реченице грађене по основним моделима. Има основна знања о значењу речи; познаје најважније речнике српског језика и уме да се њима користи. Уме да износи властите ставове говорећи јасно и течно, поштујући књижевнојезичку норму и правила учтивости; има културу слушања туђег излагања. Овладао је складним писањем једноставнијих форми и основних жанрова (писмо, биографија, молба, жалба, захтев, ПП презентација и сл.), користећи компетентно оба писма, дајући предност ћирилици и примењујући основна правила језичке норме. На крају школовања саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада.

Средњи ниво

Има шира знања о језику уопште и основна знања о језицима у свету, њиховој међусобној сродности и типовима. Зна основне особине дијалеката српског језика и основна правила екавског и ијекавског изговора. Има шира знања о гласовима српског језика; зна правила о наглашавању речи и разликује књижевни од некњижевног акцента; има шира знања о врстама и подврстама речи, њиховим облицима и начинима њиховог грађења; познаје врсте реченица и анализира реченице грађене по различитим моделима. Има богат речник и уме да употреби одговарајућу реч у складу са приликом; усмерен је ка богаћењу сопственог речника. Изражајно чита и негује сопствени говор. Саставља сложеније писане текстове о различитим темама поштујући језичку норму. Користи стручну литературу и пише складно извештај и реферат.

Напредни ниво

Има детаљнија знања о језику уопште и детаљнија знања о граматици српског језика (акцентима, саставу речи, значењу падежа и глаголских облика, структури реченице); познаје структуру речничког чланка. Говори о одабраним темама као вешт говорник; пажљиво слуша и процењује вербалну и невербалну реакцију свог саговорника и томе прилагођава свој говор. Складно пише есеј, стручни текст и новински чланак доследно примењујући књижевнојезичку норму.

Специфична предметна компетенција: КЊИЖЕВНОСТ

Основни ниво

Редовно чита књижевна дела из обавезног школског програма, зна значајне представнике и дела из светске и српске књижевности. Укратко описује своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела. Уочава и наводи основне поетичке, естетске и структурне особине књижевног и неуметничког текста погодног за обраду градива из језика и књижевности; уме да их именује и илуструје. Разуме књижевни и неуметнички текст: препознаје њихову сврху, издваја главне идеје текста; прати развој одређене идеје у тексту; наводи примере из текста и цитира део/ делове да би анализирао текст или поткрепио сопствену аргументацију; резимира и парафразира делове текста и текст у целини. Издвојене проблеме анализира у основним слојевима значења. Основне књижевне термине доводи у функционалну везу са примерима из књижевног текста. Разуме зашто је читање важно за формирање и унапређивање своје личности, богаћење лексичког фонда. Развија своје читалачке способности. Разуме значај књижевности за формирање језичког, литерарног, културног и националног идентитета. Схвата значај очувања књижевне баштине и књижевне културе.

Средњи ниво

Тумачи књижевна дела из обавезног школског програма и поседује основна знања о књижевноисторијском и поетичком контексту који та дела одређује. Самостално уочава и анализира значењске и стилске аспекте књижевног дела и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста. Разуме и описује функцију језика у стваралачком процесу. У тумачењу књижевног дела примењује адекватне методе и гледишта усклађена са методологијом науке о књижевности. Познаје књижевна научна, естетска и лингвистичка чињеница и уважава их приликом обраде појединачних дела, стилских епоха и праваца у развоју српске и светске књижевности. На истраживачки и стваралачки начин стиче знања и читалачке вештине, који су у функцији проучавања различитих књижевних дела и жанрова и развијања литерарног, језичког, културног и националног идентитета. Има изграђене читалачке навике и читалачки укус својствен културном и образованом човеку. Примењује сложене стратегије читања. Мења аналитичке приступе за које оцени да нису сврсисходни. Процењује колико одређене структурне, језичке, стилске и значењске одлике текста утичу на његово разумевање.

Напредни ниво

Анализира поетичке, естетске и структурне одлике књижевног текста. Поуздано позиционира књижевни текст у књижевнотеоријски и књижевноисторијски контекст. Примењује одговарајуће поступке тумачења адекватне књижевном делу и њима сагласну терминологију. Користи више метода и гледишта и компаративни приступ да употпуни своје разумевање и критички суд о књижевном делу. Самостално уочава и тумачи проблеме у књижевном делу и своје ставове уме да аргументује на основу примарног текста и литерарно-филолошког контекста. Критички повезује примарни текст са самостално изабраном секундарном литературом. Самостално одабира дела за читање према одређеном критеријуму, даје предлоге за читање и образлаже их. Познаје и примењује начине/стратегије читања усаглашене са типом текста (књижевним и неуметничким) и са жанром књижевног дела. Разуме улогу читања у сопственом развоју, али и у развоју друштва. Има развијену, критичку свест о својим читалачким способностима.

2.1. Област ЈЕЗИК

У овом поглављу дата су, на местима где је то било потребно, краћа објашњења образовних стандарда у области *Језик*. Сваки стандард чија се оствареност може проверити тестом – илустрован је одређеним бројем задатака.

ОСНОВНИ НИВО

2.СЈК.1.1.1. Има основна знања о језику уопште (шта је језик, које функције има),¹ поштује свој језик и поштује друге језике²; препознаје стереотипне ставове према језику³. Разуме појам текста⁴; разликује делове текста (увод, главни део, завршетак); препознаје врсте текстова (облике дискурса);⁵ има основна знања из социolingвистике: познаје појмове једнојезичности и вишејезичности (и зна одговарајуће језичке прилике у Србији); разуме појам језичке варијативности и препознаје основне варијетете⁶.

1 – Човек се језиком може служити у различите сврхе: да преноси информације (у лингвистици се то назива референцијална функција), изражава своја осећања (тзв. емотивна функција), подстиче саговорника на нешто (тзв. конативна или апелативна функција), успоставља и одржава контакт (тзв. фатичка функција), преноси естетичку поруку (тзв. естетичка или поетска функција), изрази припадност одређеној друштвеној групи (тзв. симболичко-идентитетска функција), игра се (тзв. лудичка функција – у играма речи) итд. Циљ није да ученици те функције науче, него да на одабраним примерима уоче да оне постоје и да их у типичним случајевима препознају.

2 – Поштује друге језике без обзира на њихову величину и важност у савременом свету; нема некритички однос према тзв. великим језицима; свој језик не сматра мање вредним у односу на „престижне” језике, какав је данас енглески (што је нарочито важно због правилног односа према усвајању и коришћењу страних речи).

3 – Ти стереотипи укључују, на пример, појам о томе који је језик леп, а који ружан; који је лак, а који тежак за учење; који је погодан за коју сврху (нпр. енглески за послове, италијански за певање, немачки за наређења и сл.). Циљ је да ученици те стереотипе препознају и освесте.

4 – Разуме да је текст сваки низ реченица који сачињава јединствену целину и да може бити говорени или писани, прозни или у стиховима, дијалошки или монолошки.

5 – У питању су опис, приповедање, излагање (експозиција), расправа (аргументативни текст) и пропагандни текст. Опис и приповедање, надаље, могу бити експозиторни (када им је циљ да обавесте) и сугестивни (кад им је циљ да пренесу ауторов доживљај читаоцу).

6 – У питању су варијетети (а) који су настали на основу медијума: говор и писање, (б) који су условљени социјално: жаргони, и (в) који су условљени функционално (према областима људске делатности). У оквиру ових последњих разликујемо, на темељу основне функције, језик књижевности (у којем преовлађује поетска / естетичка функција) и стилове за споразумевање (у којима је доминантна језичка функција референцијална); стилови за споразумевање се деле на језички стил личне комуникације (разговорни стил), који се остварује пре свега усмено, и језичке стилове јавне комуникације – научни, административни и новинарски, који се остварују типично у медијуму писања.

Задатак 1

2.СЈК.1.1.1.	Основни ниво
<p>Које функције језик има у следећем песничком делу?</p> <p style="text-align: center;">Сади дрво</p> <p style="text-align: center;">Где год нађеш згодна места, ту дрво посади! А дрво је благодарно па ће да награди, – наградиће изобиљем хлада, плода свог, наградиће било тебе било брата твог.</p> <p style="text-align: right;"><i>Ј. Ј. Змај</i></p> <p>Заокружи слова испред тачних одговора.</p> <p>а) Референцијална функција: језик преноси неке информације.</p> <p>б) Емотивна функција: језик изражава осећања.</p> <p>в) Апелативна функција: језик подстиче саговорника.</p> <p>г) Фатичка функција: језик успоставља и одржава контакт.</p> <p>д) Поетска функција: језик преноси естетичку поруку.</p> <p>ђ) Символичко-идентитетска функција: језик изражава припадност друштвеној групи.</p>	
Решење	
а), в), д)	

Задатак 2

2.СЈК.1.1.1.	Основни ниво
<p>Заокружи слова испред тачних тврдњи о језицима у свету.</p> <p>а) На сваком језику људи се могу изражавати прецизно и јасно.</p> <p>б) Љубав се најбоље изражава на француском језику.</p> <p>в) Поједини језици имају логичнију граматичку структуру од других.</p> <p>г) Поезија се може писати на било ком језику.</p> <p>д) Језик који има више говорника сам по себи бољи је од језика који има мање говорника.</p>	
Решење	
а) г)	

Задатак 3

2.СЈК.1.1.1.	Основни ниво
<p>Одреди врсту текста (облик дискурса) у одломку из дела <i>Кроз васиону и векове</i> Милутина Миланковића.</p> <p>И моја соба у њој сада је само скромно, али угодно уточиште. Пространа и висока, ограђена дебелим зидовима, који не пропуштају ни звук, ни жегу, ни мраз, покривена патосом од храстових паркета, који старачки јече при сваком кораку, загревана каљевом пећи, која певуцка када се подложи. Седам књигама накрцаних ормана од храстовог, ораховог и јеловог дрвета, различитих по свом облику и по својој боји, не одговарају, додуше, правилима естетике и архитектуре, али зато представљају верно постепени развитак егзактних наука на нашој Великој школи и Универзитету. Књиге леже, у сликовито распоређеним гомилама, и по столовима и по самом поду. Тако се човек не осећа овде никада усамљен, него је увек у добром друштву. Можда ће се у току наше преписке указати згодна прилика да Вас, драга пријатељице, упознам са најзанимљивијим личностима овог духовног царства, а сада бих само хтео да са достојним признањем напоменем два нарочита украса моје собе за рад. Један од њих је огромна, већ јако омекшана наслоњача, у којој се може двоструко утонути: у њу саму, и у своје мисли. Ту, заштићен двоструким бедемима од осталог света, осећам се неописано добро; ту читам, размишљам, сањам, каткад и дремам. Други украс моје собе је велики романски двоструки прозор кроз који се – иако се његова окна перу у најизванреднијим приликама – отвара диван видик на Дунав и преко њега.</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
опис /дескрипција /дескриптивни текст /сугестивни опис /сугестивна дескрипција	

Задатак 4

2.СЈК.1.1.1.	Основни ниво
Прочитај пажљиво одломак из дела Вука Стефановића Караџића, па одреди врсту текста (облик дискурса) којем припада.	
(Одломак из текста <i>Примјечанија на преводу і. Томе Љубидрајића и на њим примјечаније на њих і. Станислава Живковића</i>)	
Одговор: _____	
Решење	
аргументативни текст / расправа	

2.СЈК.1.1.2. Разликује књижевни (стандардни) језик од дијалекта; зна основне податке о дијалектима српског језика (основне особине по којима се дијалекат може препознати, као што су гласовни систем, акценат, број падежа итд.); има правилан став према свом дијалекту и другим дијалектима српског језика и према оба изговора српског књижевног језика (поштује свој и друге дијалекте српског језика и има потребу да чува свој дијалекат; подједнако цени оба изговора српског књижевног језика – екавски и (и)јекавски); има потребу да учи, чува и негује књижевни језик; познаје најважније граматике и нормативне приручнике и уме да се њима користи; зна основне податке о месту српског језика међу другим индоевропским и словенским језицима; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба.

Напомена: Један број индикатора овог стандарда који се односи на ставове према језику – не испитује се тестом, већ упитником или интервјуом.

Задатак 5

2.СЈК.1.1.2.	Основни ниво
<p>У другој половини XVIII века, посрбљавањем рускословенског језика, уз увођење неких елемената српкословенског и руског књижевног језика, ствара се нови књижевни језик. Напиши његов назив.</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
славеносрпски (језик)	

2.СЈК.1.1.3. Разликује правилан од неправилног изговора гласа; зна основну поделу гласова¹; има основна знања у вези са слогом и примењује их у растављању речи на крају реда²; зна основна правила акценатске норме и уочава евентуалне разлике између свог и књижевног акцента³.

1 – Основна подела гласова обухвата оно што је ученицима потребно да би успешно савладали гласовне алтернације битне за правопис (а што би требало да и иначе знају из основне школе). То је: (1) подела свих гласова на самогласнике и сугласнике, (2) подела сугласника на шумне (или *йраве*) сугласнике и сонанте, (3) подела шумних (или *йравих*) сугласника на звучне и беззвучне, (4) подела свих сугласника по месту изговора.

2 – То значи да разуме појам слога, разликује отворене и затворене слоге, и дели речи на слоге – по слуху одн. према творбеним деловима (ово друго у случају семантичке, психолошке границе слога).

3 – Реч је о томе да ученик *уме* да уочи ту разлику, али и да *има навику и йошреду* да то ради, да би ускладио свој изговор са књижевнојезичким онда кад је то потребно и да би у том правцу наставио да се усавршава и после завршеног школовања.

Задатак 6

2.СЈК.1.1.3.	Основни ниво
Из речи ЧАРШИЈА издвој:	
1) самогласнике: _____	
2) безвучне шумне сугласнике: _____	
3) сонанте: _____	
Решење	
1) а, и, (а) 2) ч, ш 3) р, ј	

Задатак 7

2.СЈК.1.1.3.	Основни ниво
Усправним цртама подели речи на слоге у следећој реченици.	
Вељи Луг има добру земљу, здраву воду и леп свет. (Из романа <i>На Дрини ћурија</i> Иве Андрића)	
Решење	
Ве љи Луг и ма до бру зем љу, здра ву во ду и леп свет.	

2.СЈК.1.1.4. Познаје врсте и подврсте речи¹; примењује норму у вези с облицима речи у фреквентним случајевима (укључујући и гласовне промене у вези с облицима речи); издваја делове речи у вези с облицима речи (граматичка основа и наставак за облик) у једноставнијим случајевима; издваја делове речи у вези с грађењем речи (префикс, творбена основа, суфикс) у једноставнијим случајевима; препознаје основне начине грађења речи²; примењује норму у вези с грађењем речи (укључујући и гласовне промене у вези с грађењем речи); примењује постојеће моделе при грађењу нових речи.

1 – То значи да разликује врсте и подврсте речи у типичним примерима; зна да одреди вредности граматичких категорија код именских речи и глагола (у типичним примерима одређује вредности морфолошких и класификационих категорија именских речи и глагола). Разуме граматичке и семантичке критеријуме поделе на врсте речи.

2 – Ученик препознаје просту реч и твореницу, као и реч насталу извођењем, слагањем, комбинованом творбом и претварањем.

Задатак 8

2.СЈК.1.1.4.	Основни ниво
Допуни следећу реченицу.	
Граматицка основа речи НЕПОМИЧАН је _____.	
Решење	
НЕПОМИЧН(-)	

Задатак 9

2.СЈК.1.1.4.	Основни ниво
Одреди којој врсти речи припада подвучена реч у реченици.	
Лежећи, са очима толико склопљеним да је осећао како му се горње трепавице спуштају на доње, Аранђел Исакович ослушкивао је како <u>по</u> кући бива све тише.	
(Из романа <i>Сеобе</i> Милоша Црњанског)	
Одговор: _____	
Решење	
предлог	

Задатак 10

2.СЈК.1.1.4.	Основни ниво
Како се назива подвучени глаголски облик у следећој реченици?	
Бојећи се да заиште ма шта, да они <u>не би звали</u> слуге, скоро се није ни мицао, под црвеним душеком, из чијих се таласа, што се њему чињаху сад бескрајним као море, једва видео.	
(Из романа <i>Сеобе</i> Милоша Црњанског)	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
а) плусквамперфекат	
б) перфекат	
в) потенцијал	
г) футур II	
Решење	
в)	

2.СЈК.1.1.5. Правилно склапа реченицу; разликује синтаксичке јединице¹; разликује активне и пасивне реченице; уме да анализира једноставније реченице грађене по основним моделима² и проширене прилошким одредбама.

1 – То значи да разликује: (а) реч, (б) синтагму (као синтаксичку јединицу која има центар /главну реч/ и један или више зависних чланова) – на примеру једноставнијих именичких синтагми, (в) предикатску реченицу (и, у оквиру предикатских реченица, независне предикатске реченице – тј. оне које имају комуникативне функције, и зависне предикатске реченице – тј. оне које имају конституентске функције) и (г) комуникативну реченицу.

2 – У питању су модели субјекат – глаголски предикат, субјекат – копула – именски део предиката и субјекат – предикат – прави објекат (подразумевају се, дакле, конструкције с једновалентним, прелазним и копулативним глаголима).

Задатак 11

2.СЈК.1.1.5.	Основни ниво
Одреди број независних предикатских реченица у следећој комуникативној реченици.	
<p>Отидоше она десеторица, поклонише се смерно пред мудрим странцем, и један од њих узе говорити о неплодном земљишту њихова краја, о сушним годинама, о бедном стању у коме се налазе.</p> <p style="text-align: right;">(Из приповетке <i>Вођа</i> Радоја Домановића)</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
Три (независне предикатске реченице)	

Задатак 12

2.СЈК.1.1.5.	Основни ниво
Заокружи главну реч (центар) подвучене синтагме.	
<p>На <u>благом превоју</u> једне од тих падина лежи петнаестак кућа, утонулих у шљивике и одасвуд опкољених њивама.</p> <p style="text-align: right;">(Из романа <i>На Дрини ћурија</i> Иве Андрића)</p>	
Решење	
превоју	

2.СЈК.1.1.6. Има лексички фонд који је у складу са средњим нивоом образовања¹; прави разлику између формалне и неформалне лексике и употребљава их у складу са приликом; има основна знања о значењу речи²; познаје основне лексичке односе (синонимију, антонимију, хомонимију); познаје метафору као лексички механизам³; нема одбојност према речима страног порекла, али их не прихвата некритички и аутоматски⁴; познаје појам термина и фразеологизма; познаје најважније речнике српског језика и уме да се њима користи.

1 – Може да прати наставу, чита лектуру и другу белетристику, чита новине и научнопопуларне текстове и сл.; оно што мисли изражава јасно, избором одговарајуће лексеме.

2 – Зна шта су то једнозначност и вишезначност речи, као и да постоје основна значења речи и она која су од њих изведена (нпр. основно значење речи *кров* је „горњи део куће...”, а изведена значења су „дом, кућа”, „оно што наткриљује неки простор”, „оно што прекрива, штити”).

3 – Реч је о томе да се метафора не посматра као стилски украс, него као начин на који се од основног значења речи (које је обично конкретно) добије друго, често апстрактно значење (нпр. *висок у висок њлафон* има основно, а у *висока делегација* метафоричко значење).

4 – Разликује оправдану употребу стране речи (када за одређени појам не постоји одговарајућа домаћа реч) од неоправдане употребе (ради манипулације, из инертности – тзв. позајмљенице из лењости, или из уверења да је страна реч као стручни термин аутоматски боља од домаће), те да и сам употребљава стране речи само на први наведени начин.

Задатак 13

2.СЈК.1.1.6.	Основни ниво
Шта значи реч ИСХОД у следећој реченици? Такав повољан расплет догађаја свакако није био <u>исход</u> канцеларевог свесног настојања. Заокружи слово испред тачног одговора.	
а) успех б) покушај в) почетак г) резултат	
Решење	
г)	

Задатак 14

2.СЈК.1.1.6.	Основни ниво
Подвуци метафору (као лексички механизам) у следећој реченици. Оружје Милине аргументације о постанку света било је филозофско учење предсократовског периода.	
Решење	
<u>оружје</u>	

СРЕДЊИ НИВО

2.СЈК.2.1.1. Има шира знања о језику уопште (која су битна својства језика)¹; препознаје јединице и појаве које припадају различитим језичким нивоима / подсистемима²; има основна знања о писму уопште³; има основна знања о правопису уопште (етимолошки – фонолошки правопис; граматичка – логичка интерпункција; графема – слово); има основна знања о језицима у свету (језичка сродност, језички типови, језичке универзалије). Разуме основне принципе вођења дијалога⁴; разуме појам говорног чина⁵; разуме појам деиксе⁶. Познаје одлике варијетета српског језика насталих на основу медијума и оних који су условљени социјално и функционално⁷.

1 – Та својства обухватају хијерархијску структуру, економичност, продуктивност, „измештеност” у простору и времену, као и усвајање културним путем.

2 – У питању су ниво фонетике одн. фонологије (где су јединице фонема, глас, слог), морфологије (морфема, реч), синтаксе (реч, синтагма, предикатска и комуникативна реченица), текст (комуникативна реченица) – који су хијерархијски распоређени, као и нивои семантике, прагматики и стилистике, који се јављају на свим претходним нивоима.

3 – Разуме значај писма за развој цивилизације; зна основне податке о развоју писма (разуме принципе развоја писма од сликовног до гласовног).

4 – Реч је о следећим принципима: да се разговор води тако што се говорници смењују, тако да у једном тренутку говори само један; да се говор типично допуњава нејезичким комуникативним средствима (гестови, мимика, кретање); да се спонтани говор одликује оклевањем, понављањем, недовршеним реченицама и сл.; да саговорник различитим сигнаlima непрекидно подстиче говорника да настави (то су тзв. позадински сигнали – понављање говорникових речи, питања, упадице, кратки коментари итд.) и сл.

5 – У основи изрицања сваког исказа стоји нека комуникативна намера: говорник (одн. аутор писаног текста) свој исказ упућује као обавештење, питање, захтев, наређење, дозволу, извињење, позив, прихватање или одбијање позива, жалбу, обећање, претњу, похвалу, комплимент, прекор итд. Другим речима, исказом се делује, он је облик друштвене акције; та друштвена акција коју говорник врши изрицањем свог исказа јесте говорни чин. Предвиђено је да ученици разумеју појам говорног чина и да буду у стању да препознају комуникативну намеру говорника у типичним и једноставним примерима из свакодневног живота.

Појам индиректног говорног чина (кад је говорни чин исказан реченицом типичном за неку другу врсту говорног чина) важан је за учтив говор: нпр. изрицање захтева на директан начин – императивом – сматра се неучтивим; учтив захтев се по правилу поставља у облику питања (*Може ли да ми догађије со?* уместо *Догађије ми со*).

6 – Деикса је упућивање, указивање путем језика; то је појам без којег се не може разумети употреба заменичких речи (заменица, заменичких прилога, показних речца). Наиме, управо је упућивање она особина која типичне заменице разликује од других врста речи.

Упућивачке речи могу указивати на нешто што се налази у спољном свету (у науци се то назива спољна деикса или егзофора) или на појам који је поменут у тексту (тзв. унутрашња деикса или ендофора).

У комуникацији говорник упућује на друге особе, на предмете, њихово место, време итд. тако што их одређује у односу на себе, место које он заузима и време у којем се налази у тренутку док говори; то је тзв. деиктички центар (*ја, сада, овде*). Појам деиктичког центра је важан и за значења неких прилога (нпр. *лево, десно, данас, сушра, ускоро* итд.), као и за употребу глаголских времена (кад се ситуација коју означава глаголско време одређује према садашњем тренутку, онда је то значење глаголског времена апсолутно; кад се одређује према неком другом тренутку, онда је то значење глаголског времена релативно).

Предвиђено је да ученици разумеју појам деиксе и да умеју да је препознају у исказима; терминологија није потребна.

7 – Медијуми остварења језика су говор и писање; ученик познаје одлике типичног говореног језика (имплицитност, везаност за ванјезичку ситуацију, кратке и једноставне реченице, емоционалност, често супстандардност) и типичног писаног језика (експлицитност, одвојеност од ванјезичке ситуације, дуге и компликованије реченице, одмереност, поштовање правила књижевног језика). Те разлике се преносе, затим, и на функционалне стилове (будући да су неки од њих – научни, административни и новинарски – типично писани), а да је језички стил личне комуникације (разговорни стил) по дефиницији усмени. У варијетете који су условљени социјално спадају жаргони, а и варијетети настали према полу говорника; и једни и други се разликују преваходно по лексици.

Задатак 15

2.СЈК.2.1.1.	Средњи ниво
Дат је дијалог који се састоји од три исказа. Поред сваког исказа напиши који је говорни чин говорник извршио изговарајући тај исказ.	
1. Марко: Вечерас има у биоскопу добар филм. _____ 2. Јелена: Имам сутра писмени из математике. _____ 3. Марко: Добро, онда други пут. _____	
Решење	
1. позив (=„Хајде са мном у биоскоп”) 2. одбијање позива (=„не могу”) 3. прихватање одбијања	

Задатак 16

2.СЈК.2.1.1.	Средњи ниво
Заокружи слово испред реченице у којој подвучена показна реч указује на неки појам у тексту.	
а) [На пијаци, купац руком показује продавцу на гомилу јабука и притом каже:] – Дајте ми, молим вас, килограм од <u>тих</u> . б) Купила сам данас јабуке кожаре. <u>Те</u> су ми најдраже. в) Види, молим те, <u>те</u> јабуке – дође ти да их одмах загризеш.	
Решење	
б)	

Задатак 17

2.СЈК.2.1.1.	Средњи ниво
Следећи директни говорни чин претвори у индиректни .	
Дајте ми чај.	
Одговор: _____	
Решење	
Нпр.: Можете ли ми дати чај?	

Задатак 18

2.СЈК.2.1.1.	Средњи ниво
Којим је функционалним стилем написан следећи текст?	
<p>Сан у сну, или двоструки сан, није новина у књижевности; нити је новина то што је Црњански помоћу сна мотивисао удвајање лика. Многи су се и пре и касније овим поступком служили. Али је зато нова функција коју је поступак добио у роману Милоша Црњанског. Кад се ближе погледа, види се да прелазак из јаве у сан, као и удвајање Рајићево, служи за успостављање двеју равни на којима се у роману дају описи. Нама читаоцима, у ствари, сигнализано је да описи који се дају у Рајићево име имају и један скривен, <i>суматраистички</i> смисао који потиче од двојника Чарнојевића.¹ Суматраистички зато што Чарнојевић дословце изјављује – као што је то иначе волео да чини сам Црњански – да је „суматраиста”. Ево како то описује наратор Рајић: „Све је мрмљао нешто неразговорно о небу. Ја сам мислио да је он пијан, јер сви су остали били пијани. Тада га притиснуше о једно стакло и почеше га ударати, а он рашири руке и рече: ’Ја сам суматраиста.’ Сећам се, била је зора, небо је било тамнозелено, а беше прва априлска ноћ.”² Суматраизам је, као што је познато, песнички програм Милоша Црњанског, који је он ваљда најпотпуније изложио у тексту са експлицираном личношћу поетиком под насловом <i>Објашњење „Суматре”</i>, 1920. године,³ дакле у време када је <i>Дневник</i> коначно и уобличен.⁴</p>	
<p>¹ Запазио је то одмах Јосип Кулунџић у приказу који има симболички наслов <i>Рукавице и небо</i>. „Два човека”, истиче он, па онда их ближе објашњава: „Рајић, који живи у <i>границама њремећа</i>. То је значајно: Рајић љуби рукавице, и те рукавице, као симбол предмета, васкрсавају у књизи као кич. – Чарнојевић живи у <i>души сивари</i>. То је значајно: Чарнојевић љуби небо, и то небо, са симболичком својих боја, трепти над читавом књигом као једна висина изнад редака.” (<i>Kritika</i>, 1921, II, бр. 6, стр. 230)</p>	
<p>² <i>Сабрана дела Милоша Црњанског</i>, књига пета: Проза, стр. 52–53.</p>	
<p>³ Кад је те године у <i>Српски књижевни гласник</i> дао песму под насловом <i>Суматра</i>, уредник Богдан Поповић понудио му је да напише и објашњење, да образложи своје „вјерују”. Упореди о томе: <i>Сабрана дела Милоша Црњанског</i>, књига четврта: <i>Поезија</i>, стр. 213–220.</p>	
<p>⁴ Прво издање: Милош Црњански, <i>Дневник о Чарнојевићу</i>. Роман, Београд, 1921. О писању и објављивању <i>Дневника</i> упореди пишчева сећања: <i>Сабрана дела Милоша Црњанског</i>, књига четврта: <i>Поезија</i>, стр. 204–206.</p>	
(Из текста <i>Сан Вука Исаковича</i> Новице Петковића)	
Одговор: _____	
Решење	
научним стилем	

2.СЈК.2.1.2. Зна основне особине дијалеката српског језика; зна основна правила екавског и (и) јекавског изговора; у једноставнијим случајевима пребацује (и)јекавску реч у екавски лик и обрнуто. Смешта развој књижевног језика код Срба у друштвени, историјски и културни контекст.

Задатак 19

2.СЈК.2.1.2.	Средњи ниво
<p>Која реч није могла да се нађе у првом издању Вуковог <i>Српског рјечника</i>? Заокружи слово испред тачног одговора.</p> <p>а) ћерати б) хвалити в) ђед г) додола</p>	
Решење	
б)	

Задатак 20

2.СЈК.2.1.2.	Средњи ниво
<p>Прочитај реченицу.</p> <p>Девојка је, певајући, хитро ишла пољем.</p> <p>На основу знања о реформи језика и писма Вука Стефановића Караџића, одговори на следеће питање: како би наведену реченицу Вук Караџић написао 1832. године, а како 1842. године?</p> <p>1) 1832. године _____.</p> <p>2) 1842. године _____.</p>	
Решење	
<p>1) Ђевојка је, пјевајући, итро ишла пољем. 2) Дјевојка је, пјевајући, хитро ишла пољем. Напомена: Решења се тичу проширивања основице српског језика 1836. године увођењем у гласовни систем сугласника <i>х</i>, и одустајања од јекавског јотовања сугласника <i>д</i> и <i>џ</i> 1839. године, као и чињенице да је Вук Караџић говорио источнохерцеговачким дијалектом, ијекавског изговора.</p>	

2.СЈК.2.1.3. Познаје говорне органе и начин на који се гласови производе; зна да дели гласове по свим критеријумима; разуме појам фонеме; зна сва правила акценатске норме и уме да прочита правилно акценатовану реч; зна механизме фонолошки условљених гласовних промена (једначење сугласника по звучности и по месту творбе, сажимање и асимилацију вокала и губљење сугласника).

Задатак 21

2.СЈК.2.1.3.	Средњи ниво
Подвуци акцентован слог у речи ухватити. УХВАТИТИ	
Решење	
УХВАТИТИ	

Задатак 22

2.СЈК.2.1.3.	Средњи ниво
У српском језику једносложне речи могу имати само силазне акценте. Заокружи слово испред низа речи које су акцентоване према наведеном правилу.	
а) зи́д, снѐг, тђп, ли́ст	
б) зи́д, снѐг, тђп, ли́ст	
в) зи́д, снѐг, тђп, ли́ст	
Решење	
а)	

Задатак 23

2.СЈК.2.1.3.	Средњи ниво
Заокружи слово испред правилно акцентованих речи.	
а) лу́г, брежуља́к	
б) луѓ , брежуља́к	
в) луѓ, брежуља́к	
г) луѓ, брежуља́к	
Решење	
б)	

Задатак 24

2.СЈК.2.1.3.	Средњи ниво
Упореди облике номинатива и генитива дате именице, па одреди које се две гласовне промене јављају.	
ЖИЖАК – ЖИШКА	
1. _____	
2. _____	
Решење	
1. непостојано А 2. једначење сугласника по звучности	

2.СЈК.2.1.4. Има шира знања о врстама и подврстама речи¹; уме да одреди облик променљиве речи и да употреби реч у задатом облику; познаје појам морфеме; дели реч на творбене морфеме у једноставнијим случајевима и именује те морфеме; познаје основне начине грађења речи²; примењује норму у вези с облицима речи у мање фреквентним случајевима.

1 – Разликује врсте и подврсте речи у мање типичним примерима. Уме да одреди вредности морфолошких и класификационих категорија именских речи и глагола у сложенијим случајевима.

2 – Познаје извођење, слагање, комбиновану творбу и претварање.

Задатак 25

2.СЈК.2.1.4.	Средњи ниво
Одреди врсту подвученог прилога у следећој реченици.	
На благом превоју једне од тих главица лежи петнаестак кућа, утонулих у шљивике и <u>одасвуд</u> опкољених њивама.	
(Из романа <i>На Дрини ћурија</i> Иве Андрића)	
Заокружи у групи 1 (врста прилога по значењу) и у групи 2 (врста унутар заменичких прилога) – по једно слово испред тачног одговора.	
1. а) за место б) за време в) за начин г) за количину	
2. а) неодређени б) упитно-односни в) општи	
Решење	
1. а) за место, 2. в) општи	

Задатак 26

2.СЈК.2.1.4.	Средњи ниво
Одреди којим је начином грађења речи настала реч ДОДАТАК.	
Одговор: _____	
Решење	
творба извођењем	

2.СЈК.2.1.5. Користи се свим синтаксичким могућностима српског језика¹; разликује безличне и личне реченице; анализира реченице грађене по различитим моделима²; има шира знања о синтагми³; препознаје основне врсте зависних предикатских реченица (типични случајеви)⁴; зна основно о напоредним односима⁵, конгруенцији и негацији; разликује врсте независних предикатских реченица⁶; разуме појам елипсе; има основна знања о употреби падежа и глаголских облика⁷.

1 – Употребљава различите синтаксичке конструкције, предлошке одн. везничке изразе и сл. и у стању је да парафразира исказ употребљавајући синонимичне синтаксичке конструкције.

2 – Ти модели подразумевају реченице с логичким субјектом, прилошким предикатом и неправим објектом, као и обезличене реченице. Подразумева се и проширење модела апозитивним одредбама (апозицијом и апозитивом).

3 – Разликује врсте синтагми (именичке, придевске, прилошке, глаголске), одређује у свакој врсти синтагме главну реч и зависне чланове, уме да анализира сложеније именичке синтагме.

4 – Препознаје и врсту зависне реченице, али и њену конституентску вредност и синтаксичку функцију (у типичним случајевима и на једноставнијим примерима).

5 – Разликује саставни, раставни, супротни и градациони однос, између свих синтаксичких јединица (независних предикатских реченица, зависних предикатских реченица, синтагми и речи).

6 – Разликује обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне независне реченице (дакле, врсте од којих свака има своју особену комуникативну функцију).

7 – Разликује именичке, придевске и прилошке конституентске вредности падежа и предлошко-падежних конструкција и препознаје облике (падеже и предлошко-падежне конструкције) које именичкој јединици дају придевска значења (описно, градивно и присвојно) и прилошка значења (месно, временско, начинско, узрочно).

Разликује временска значења на једној и модална значења на другој страни (укључујући и разлику између временских и модалних значења глаголских времена); познаје основно значење одн. употребу сваког глаголског облика (апсолутно значење сваког глаголског времена, основно значење сваког глаголског начина и основну употребу инфинитива и глаголских прилога), као и приповедачку употребу презента, перфекта, аориста, футура првог, императива и потенцијала.

Задатак 27

2.СЈК.2.1.5.	Средњи ниво
<p>Коју синтаксичку функцију има подвучена зависна предикатска реченица?</p> <p>Боже мој, како су биле велике наше матере! Оне су имале праосновне, чврсте, просте принципе <u>који су исписани у сваком буквару</u>; а држале су их високо, с поуздањем и мало кокетним поносом, као витез свога доброга сокола. Није било никаквог питања ни задатка живота, ма како он био тежак, а да га оне одмах лако и просто не реше. Над апсолутним тешкоћама уздизале су се својим високим истинским религиозним осећањем.</p> <p style="text-align: right;">(Одломак из приповетке <i>Веймар</i> Лазе Лазаревића)</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
атрибут/функција атрибута	

Задатак 28

2.СЈК.2.1.5.	Средњи ниво
<p>У следећој комуникативној реченици подвучи зависну временску реченицу.</p> <p>Када сам учинио први корак на путу научничке каријере, увидео сам да се свака појединачна наука може схватити и прозрети до дна само ако се упозна и њен постанак и постепени развитак до њеног савременог стања.</p> <p style="text-align: right;">(Из књиге <i>Кроз царство наука</i> Милутина Миланковића)</p>	
Решење	
Када сам учинио први корак на путу научничке каријере	

Задатак 29

2.СЈК.2.1.5.	Средњи ниво
<p>Одреди врсту подвученог предиката у реченици.</p> <p>Концерт Бахових fuga <u>биће у недељу</u>.</p> <p>Заокружи слово испред тачног одговора.</p> <p>а) глаголски предикат</p> <p>б) именски копулативни предикат</p> <p>в) прилошки копулативни предикат</p>	
Решење	
в)	

Задатак 30

2.СЈК.2.1.5.	Средњи ниво
Одреди падеж и значење падежа у којем стоје обе подвучене синтагме. Ићи ћете <u>благим нагибом</u> између маслињака и винограда, све до куле. Затим можете сићи <u>било којим степеницама</u> низ улице. (Из дела <i>Људи њоворе</i> Растка Петровића)	
Падеж: _____ Значење падежа: _____	
Решење	
Падеж: инструментал Значење падежа: место	

2.СЈК.2.1.6. Има богат и уразноличен лексички фонд (укључујући и интелектуалну и интернационалну лексику и познавање најфреквентнијих интернационалних префикса и суфикса). Тај фонд употребљава у складу с приликом; види језик као низ могућности које му служе да изрази индивидуално искуство и усмерен је ка богаћењу сопственог речника; познаје хипонимију, паронимију; разликује лексичке слојеве¹; познаје метонимију као лексички механизам².

1 – У питању су архаизми, неологизми, жаргонизми, термини, дијалектизми, вулгаризми и сл.

2 – Метонимија ту није реторичко средство (стилска фигура), него начин на који се из једног значења речи изводи друго (нпр. *Изјудио је љаву* у смислу *Изјудио је разум*).

Задатак 31

2.СЈК.2.1.6.	Средњи ниво
Шта значи када кажемо да је језик продуктиван ? Заокружи слово испред тачног одговора.	
а) Језиком се преносе знања с колена на колена. б) Помоћу језика, а у складу и са својим потребама, човек може непрекидно стварати нове исказе. в) Језиком се може говорити и о прошлости, будућности, удаљеним просторима, непостојећим стварима. г) Комбиновањем јединица нижег реда образују се јединице вишег реда.	
Решење	
б)	

Задатак 32

2.СЈК.2.1.6.	Средњи ниво
Именице МАГАЦИН и МАГАЗА јесу синоними.	
Заокружи слово испред лексичког слоја којем припада реч МАГАЗА .	
а) термин	
б) интернационализам	
в) архаизам	
Решење	
в)	

Задатак 33

2.СЈК.2.1.6.	Средњи ниво
Подвуци две речи у тексту које илуструју метонимију као лексички механизам.	
<p>Имао сам праву манију да завршим све што сам започео, што ми је врло често задавало муке. Једном приликом, почео сам да читам Волтера, и када сам схватио да постоји приближно сто ситно штампаних великих томова, које је овај монструм написао, испијајући седамдесет и две шољице црне кафе на дан, ухватио ме је очај.</p> <p style="text-align: right;">(Из дела <i>Моји изуми</i> Николе Тесле)</p>	
Решење	
<u>Волтера, шољице</u>	

НАПРЕДНИ НИВО

2.СЈК.3.1.1. Разуме да постоји тесна веза између језика и мишљења; јасан му је појам категоризације¹; познаје конверзационе максиме (квалитета, квантитета, релевантности и начина)²; разуме појам информативне актуализације реченице и зна како се она постиже; јасан му је појам текстуалне кохезије³.

1 – Овде је реч о томе да језик, као одраз човековог искуства, посредује између стварности и људског мишљења. Наиме, категоризација је сврставање појава из спољног света у групе, за потребе мишљења и језичког кодирања. Категоризација је непосредно релевантна за језик: кад год за неке појаве употребимо исти назив, ми их заправо сврставамо заједно, у исту категорију (нпр. зубарска столица се веома разликује од типичне столице, али је ми препознајемо као сличну њој и именујемо истом речју – *столица*).

2 – Конверзационе максиме су изрази тзв. сарадничког принципа – претпоставке да саговорници у току комуникације међусобно сарађују; максиме су прећутна правила која они, несвесно и аутоматски, током комуникације (не само вербалне него и невербалне) поштују. То су: (1) максима

квантитета: буди онолико информативан колико је то потребно (ни више ни мање); (2) максима квалитета: говори оно што сматраш истином; (3) максима релевантности: говори оно што је релевантно; (4) максима начина: буди кратак и јасан.

3 – Реч је о значењским односима који текст чине управо текстом, а не низом произвољно поређаних реченица. Неки од начина да се успоставе кохезивни односи јесу: употреба показних речи (заменица, заменичких прилога и показних речци), елипса (изостављање делова реченице који су поменути у претходном делу текста) и употреба текстуалних конектора (као што су *дакле*, *међуијим*, *иакође*, *уосталом*, *дружим речима*, *ујркос томе* итд.). Предвиђено је да ученици разумеју да реченице морају бити повезане да би сачињавале текст и да умеју да препознају наведене начине повезивања у једноставним примерима.

Задатак 34

2.СЈК.3.1.1.	Напредни ниво
<p>Напиши коју конверзациону максиму саговорник није поштовао дајући, 24. маја у три сата и пет минута, следеће одговоре на питање: <i>Који је данас дајџум?</i></p> <p>1. Двадесет и неки. _____</p> <p>2. Тачно три сата и пет минута. _____</p> <p>3. 15. мај. _____</p>	
Решење	
<p>1. максиму квантитета 2. максиму релевантности 3. максиму квалитета</p>	

Задатак 35

2.СЈК.3.1.1.	Напредни ниво
<p>Која од четири наведене реченице даје одговор на питање: <i>Када ће Иван куйиџи новине?</i> Заокружи слово испред тачног одговора.</p> <p>а) Када се буде враћао с посла, Иван ће купити новине. б) Иван ће, када се буде враћао с посла, купити новине. в) Иван ће купити новине када се буде враћао с посла. г) Иван ће купити новине, када се буде враћао с посла.</p>	
Решење	
в)	

2.СЈК.3.1.2. При подели речи на слоге позива се на правила; акцентује једноставније примере.

Задатак 36

2.СЈК.3.1.2.	Напредни ниво
Акцентуј следеће речи: САН ГЕНЕРАЦИЈА МАТЕМАТИКА МОСТ	
Решење	
сан (краткосилазни), генерација (дугоузлазни), математика (краткоузлазни), мост (дугосилазни)	

2.СЈК.3.1.3. Има детаљнија знања о морфологији у ужем смислу¹ и творби речи у српском језику (дели реч на творбене морфеме у сложенијим случајевима и именује те морфеме).

1 – Та детаљнија знања подразумевају специфичности деклинационих типова именица и специфичности деклинације осталих именских речи, специфичности компарације придева и прилога, конјугацију ирегуларних глагола.

Задатак 37

2.СЈК.3.1.3.	Напредни ниво
Одреди коренску морфему подвучене речи. Вук је био опчињен <u>заводљивом</u> Аскином игром. Коренска морфема: _____	
Решење	
вод-	

2.СЈК.3.1.4. Има детаљнија знања о употреби падежа и глаголских облика¹; уме да анализира компликованије реченице грађене по различитим моделима²; познаје специјалне независне реченице; познаје различита решења у вези с конгруенцијом.

1 – Познаје главна значења одн. употребе падежа. Познаје и друга значења глаголских времена и начина осим основних и приповедачких. На типичним примерима разликује апсолутна од релативних значења глаголских времена.

2 – Додатни модели обухватају моделе с допунским предикативом и прилошким допунама.

Задатак 38

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
Одреди значење подвученог облика генитива у реченици. Милица Сретеновић лако се прихватила <u>преводиачког посла</u> .	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
а) аблативни генитив	
б) квалитативни генитив	
в) партитативни генитив	
г) темпорални генитив	
Решење	
в)	

Задатак 39

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
Допуни реченицу тако да глагол <i>сйићи</i> у перфекту конгруира са субјектом семантички .	
Шест писама _____ на моју адресу јутрос.	
Решење	
су стигла	

Задатак 40

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
У ком је значењу употребљен аорист у одломку из народне песме <i>Бој на Мишару</i> ?	
Српска војска Турску надвладала. „Поїџе ти Кулин-капетане, „Поїџи га Петровићу Ђорђе; „С њим <i>їоїџе</i> тридесет хиљад' Турак'; „ <i>Изїџоше</i> турске поглавице [...]	
Заокружи слово испред тачног одговора.	
а) апсолутно	
б) релативно	
в) ни апсолутно, ни релативно, него модално	
г) Не види се из контекста.	
Решење	
а)	

Задатак 41

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
Подвуци допунски предикатив у реченици. Сви су водећи критичари изабрали Милоша Јовића за добитника књижевне награде.	
Решење	
Сви су водећи критичари изабрали Милоша Јовића <u>за добитника књижевне награде</u> .	

Задатак 42

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
Коју конституентску вредност има подвучена зависна реченица? Соба <u>коју су му били резервисали</u> , срећом, гледала је на друго двориште. Заокружи слово испред тачног одговора. а) именичку вредност б) придевску вредност в) прилошку вредност	
Решење	
б)	

Задатак 43

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
Заокружи слова испред реченица у којима је употребљена прилошка допуна . а) Књигу су прочитали пре часа лектире. б) Књига се налази на првој полици. в) Књига приказује различите ликове уочи Првог светског рата. г) Књига служи за основно информисање о библиотекарству.	
Решење	
б) г)	

Задатак 44

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
<p>Подвуци синтагму у функцији субјекта у следећој реченици.</p> <p>Тај писац с којим је Милица водила полемике огласио се јутрос у <i>Књижевним новинама</i> које су изашле као ванредни број посвећен суматраизму Милоша Црњанског.</p>	
Решење	
<p>Тај писац с којим је <u>Милица водила полемике</u> огласио се јутрос у <i>Књижевним новинама</i> које су изашле као ванредни број посвећен суматраизму Милоша Црњанског.</p>	

Задатак 45

2.СЈК.3.1.4.	Напредни ниво
<p>Одреди значења презента у следећем тексту.</p> <p>Текија у којој живим налази се на изласку из касабе, лијепа је и пространа, наднесена над рјечицом што се пробија кроз камен, из планина, с башчом и ружичњаком, са дугим диванханом у којем је тишина мекана као памук [...]</p> <p style="text-align: right;">(Из романа <i>Дервиш и смрт</i> Меше Селимовића)</p> <p>Значења презента: _____ и _____.</p>	
Решење	
апсолутно и квалификативно	

2СЈК.3.1.5. Има основна знања о речницима и структури речничког чланка.

2.2. Област КЊИЖЕВНОСТ

2.2.1. Општи осврт на оствареност учења у области Књижевност

1. Већ више од два и по миленијума, проучавање књижевности постоји као незамењив пут разумевања човека, његовог места у свету, смисла његовог постојања. Као део културе, и науке, оно развија људску свест о оностраној (друштвено-историјској) и ононостраној (метафизичкој) стварности. Тумачење књижевних дела перманентно открива и продубљује спознају овога света и човека у њему, али и спознају естетских закона, спознајних процедура, антрополошких, моралних и културних вредности.

Заснована на језику, књижевност заправо открива идентитет и дубине тог језика у коме је похрањено колективно памћење које досеже своје архајске корене. И, даље, културно и уметнички, књижевност обликује културно-уметнички идентитет људске историје. А тумачити и разумевати (националну и светску) књижевност само значи продубљивати сопствену културну, друштвену, уметничку оријентацију у свету.

Чак и у националном смислу посматрано, српска књижевност, као део велике европске литературе, најистрајнији је и најкомплекснији израз нашег историјског постојања. У односу на све остале културне и научне дискурсе, историјски континуитет идентитета и континуитет културног самоизражавања остварен је искључиво у српској књижевности. Разумети њено место у европским књижевним оквирима, значи разумети наше место унутар културе и цивилизацијских токова, од средњег века до данас.

Проучавање књижевности се одвија у најтешњем додиру са другим хуманистичким, али и егзактним дисциплинама. Доводећи у тумачењу књижевног дела теоријска достигнућа лингвистике, психологије, философије, теологије, историје, социологије, културологије, али и егзактних наука, ученик упознаје комплексну природу књижевног стваралаштва. Осмишљавајући људски трагизам и људску потребу да разуме своје место у космосу, књижевност осмишљава и остале изразе људског ума и духа. Схватајући поетичка начела књижевног дела, његову експресију, наративност, структурне и дискурзивне особине, као и њену комуникацијску и информатичку димензију, тумачењем књижевности се улази у деликатне историјске и културне матрице на којима је наш свет формиран. План идеја, фигурација простора, времена и јунака, стваралачка, али и читалачка начела уметности и културе, само омогућавају да нам се свет врати у оном дубљем и осмишљенијем облику. И да га видимо оним очима књижевности без којих никада не бисмо видели, превазилазећи пуку рационалност и механицитет, безличност и извесност егзактне спознаје. Проучавање књижевности нас опет враћа личности, неизвесности, алогичности и ирационалном – који јесу основне категорије хуманог постојања. Као и нарацији, приповедању, и то као једном од модела сагледавања људског идентитета као приповедног идентитета.

2. Проучавање књижевности, опет, јесте рефлексивно и интуитивно проницање у књижевно дело, што, као и све горе наведено подржавају *Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај описане средње образовања*. Они су циљ средњошколског образовања и подразумевају стицање функционалног знања, овладавање вештинама, развијање способности и ученичко формирање ставова и вредности у оквирима проучавања књижевности:

- конструктивно и креативно разумевање и тумачење;
- аналитичко, аргументовано, проблемско, синтетичко, интерпретативно и критичко мишљење;
- овладавање естетским, друштвеним, васпитним, моралним, комуникацијским вештинама;
- употреба различитих књижевнотеоријских и хуманистичких методологија
- усвајање и употреба књижевнотеоријског појмовног апарата;
- спознаја улоге и места (српске, светске) књижевности у контексту уметности, културе и историје;
- спознаја значаја очувања књижевне баштине и књижевне културе;

- развијање читалачког искуства и технике читања као залог општехуманистичких компетенција и циљева читања и разумевања;
- сазнање и поштовање општељудских културних вредности;
- стицање културног идентитета (националног, европског, глобалног);
- спознаја значаја књижевности за формирање језичког, литерарног, културног и националног идентитета.

Разумевајући књижевност, ученик разумева лично, себе, и овладава светом око себе. А разумети књижевност могуће је различитим теоријским методологијама које су наука о књижевности и теорија књижевности развиле у смислу општих схема и посебних процедура за аналитичко, синтетичко и интерпретативно тумачење књижевности. Дедуктивно и индуктивно, интуитивно и рационално, истраживачке и интерактивне књижевне методологије теоријски усмеравају пажњу ка различитим аспектима књижевности: поетичком, књижевноисторијском, психолошком, онтолошком, лингвистичком, рецепцијском, културном. Како језик постоји у књижевном делу, како се организује књижевно дело, како се чита, како се хуманитет, историја и култура преламају у књижевном делу, проблеми жанра, дискурса (...) – само су нека од знања која ученик усваја и која му омогућавају да креира сопствени културни идентитет.

Стичући културни идентитет, који се враћа свету као култури и човеку као културном, тумачење и читање књижевности ученику омогућава да сагледа сопствени национални идентитет у савременом мултикултурном друштву, као и да развија савремени хуманизам и тако превазилази различите родне, расне, етничке и културне предрасуде.

2.2.2. Коментари уз стандарде у области Књижевност

СТАНДАРД 1. *Општи осврћ на стандард*

Овим стандардом дефинишу се оквир, слојевитост и сложеност доживљајног, креативног и критичког читања и тумачења дела.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.1. Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и књижевноисторијски контекст.

Градирањем основног захтева израженог наведеним стандардом, очекује се да ће ученик знати и бити способан да најпре прецизно одреди аутора дела на основу његовог наслова, парафразираног садржаја, одломка, као и да наведе дела која је написао одређени аутор а која су обухваћена обавезним делом школског програма. Поред ове врсте контекстуализације, ученик треба и да поуздано одреди којој епохи у развоју књижевности то дело и тај аутор припадају, као и да у књижевноисторијском смислу одреди од када до када је та епоха трајала и које су њене основне дефинишуће карактеристике (назив, време, представници, основне поетичке особине).

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.1. Интерпретира књижевни текст увидом у његове интеграционе чиниоце (дживљајни контекст, тематско-мотивски слој, композиција, ликови, форме приповедања, идејни слој, језичко-стилски аспекти...).

На средњем нивоу ученик на основу напред наведених интеграционих чинилаца дела, уз помоћ наставника, уз наведене примере, поуздано интерпретира дело тако што износи свој читалачки доживљај, одређује основне и споредне теме и мотиве, уочава елементе композиције дела као и поступке карактеризације главних и споредних ликова, одређује врсте приповедања и описивања, језичко-стилска изражајна средства...

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.1. Чита, доживљава и самостално тумачи књижевноуметничка и књижевнонаучна дела из обавезног школског програма, као и додатне (изборне) и факултативне књижевноуметничке и књижевнонаучне текстове; током интерпретације поуздано користи стечена знања о стваралачком опусу аутора и књижевноисторијском контексту.

На напредном нивоу захтеви наведени за основни и средњи ниво остају, али се посебно вреднује самосталност ученика у обављању ових интерпретативних активности као и њихово ширење на она дела која нису у обавезном школском програму већ у његовом изборном делу или их ученик самостално или уз помоћ наставника и библиотекара одабира.

СТАНДАРД 2. *Општи осврћ на стандард*

Наведени стандарди градирају ученикова знања из домена књижевнотеоријске терминологије и његове способности да их примени у адекватним ситуацијама.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.2. Познаје књижевнотеоријску терминологију и доводи је у функционалну везу са примерима из књижевних¹ и неуметничких² текстова предвиђених програмом.

На основном нивоу ученик треба да на основу примера правилно књижевнотеоријски именује појаве које су примером илустроване, као и да за сваки књижевнотеоријски термин наведе основни, једноставнији, парадигматичан пример. Овај захтев се односи превасходно на једноставније односно парадигматичне примере оних основних књижевнотеоријских појмова наведених у обавезном делу школског програма.

Сматрамо да би на основном нивоу ученик требало да савлада основне чињенице о следећим појмовима/појавама науке о књижевности и да уме да на основу парадигматичног примера препозна о којој је појави/појму реч: наука о књижевности; српска и светска књижевност; доживљај књижевноуметничког дела и интерпретација; ауторска и народна књижевност; књижевнонаучни текст; подела народне књижевности на поезију и прозу; елементарне класификације народне поезије и народне прозе; књижевни родови у ауторској књижевности – одлике лирског, епског и драмског дела; књижевне врсте/жанрови: љубавна, родољубива, дескриптивна (описна), хумористичка, сатирична и рефлексивна (мисаона) лирска поезија, еп, краћи прозни облици (мит, легенда, предање, житије, бајка); основни облици дужих прозних облика: роман и приповетка; драмске врсте (у стиху или прози); тема; мотив (основни/главни: споредни; статични, динамични) и мотивација; фабула, сиже; епилог и поента; драмска радња и њене етапе; идеја; композиција; лирски субјект/лирско ја; аутор *vs.* приповедач; основне врсте приповедања, основне врсте приповедача, хронотоп, лик/јунак/карактер; основне врсте карактеризације; дијалог, монолог, унутрашњи монолог; поетика (писца, епохе); стил; фигуре и тропи (основне фигуре звука, основне фигуре синтаксе, поређење, метафора, метонимија, алегорија, градација, хипербола, епитет, симбол, хумор и иронија); основни појмови из метрике (основни облици строфе, стиха и риме, цезура, рефрен, акростих, слободан стих); ритам у поезији.

¹ Књижевни текстови обухватају књижевноуметничке и књижевнонаучне текстове.

² Под неуметничким текстовима подразумевају се текстови из науке о језику и науке о књижевности, научнопопуларни текстови из ових области и, по потреби, текстови из медија и других извора погодни за обраду градива из предмета Српски језик и књижевност.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.2. Познаје књижевнотеоријску терминологију и књижевнотеоријска знања адекватно примењује у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.

На средњем нивоу овај захтев се додатно усложњава тиме што се од ученика очекује да ће приликом интерпретације дела умети да (1) књижевнотеоријски правилно именује основне интеграционе чиниоце дела приликом његовог разумевања и тумачења и то служећи се оним књижевнотеоријским појмовима који припадају обавезном школском програму и да (2) примени своје основно знање о том књижевнотеоријском појму приликом анализе дела из обавезног школског програма.

На средњем нивоу низ појмова/појава наведен за основни ниво остаје с тим што се тежина захтева подиже за један степен. Такође се додају следећи елементи: теорија књижевности, историја књижевности и књижевна критика; структура лирске песме (народна књижевност *vs.* ауторска књижевност); врсте/жанрови/типови/форме у народној књижевности (различите класификације народних епских песама, различите класификације народних лирских песама, различите класификације народне прозе: дуже и краће усмене прозне форме) и у уметничкој књижевности (елегија, поема, балада; реалистички *vs.* модеран роман; структура прозних облика (романа и приповетке); технике приповедања и типови приповедача; драмска структура и драмска јединства; трагичка кривица, катарза, антидрама, архетип, лирски паралелизми, сатира, пародија, гротеска; оксиморон, параболо, алузија, еуфемизам, парадокс; апсурд, инвокација, синестезија, стилистика и језичка актуализација (одн. истицање: *шћиа се каже? како се каже?*); уметнички кодови и конвенције (конвенција форме и конвенција садржаја); онеобичавање; интертекстуалност (интертекстуалне везе); могући светови итд.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.2. Влада књижевнотеоријском терминологијом и теоријска знања адекватно примењује у тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела која су предвиђена школским програмом и других дела ове врсте различитих жанрова, изван школског програма.

Напредни ниво подразумева ученикову самосталност у употреби књижевнотеоријске терминологије и адекватном именовану такође самостално уочених интеграционих чинилаца интерпретације књижевних дела, и то не само оних који су у обавезном делу школског програма, већ и у његовом изборном делу као и када су у питању дела која ученик самостално бира изван програмских целина. Овај ниво не би доносио нове појмове/појаве већ би се постојеће тестирале унутар захтева за напредни ниво.

СТАНДАРД 3. *Ойшћи осврћи на сћандард*

Познавање и употреба књижевнотеоријских и књижевнонаучних методологија основа је за разумевање књижевности. Овим се унапређује научно схватање књижевности и на адекватан, методолошки начин научно анализира и интерпретира књижевно дело (саставни делови поетике књижевног дела), позиционира унутар историје књижевности и културе, синтетички спаја са другим хуманистичким дисциплинама. Адекватна употреба теоријских и научних метода у разумевању књижевности само продубљује њено разумевање и нуди апаратуру за разумевање и осталих хуманистичких дисциплина.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.3. У тумачењу књижевноуметничких и књижевнаучних дела разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа.

Ученик је упознат са основним методологијама тумачења књижевности.

- Спољашњи приступ (биографизам, историцизам, социјално разумевање књижевности).
- Унутрашњи приступ:
 - руски формализам (тема, мотив, фабула, сиже, поступак, лик/јунак, жанрови...);
 - наратологија (приповедне инстанце (приповедање у трећем лицу/ауторско приповедање, приповедање у првом лицу);
 - структурализам/семиотика (препознаје основне структурне особине књижевног дела);
 - компаратистика (упознат је са компаративним односом национална – светска литература).

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.3. Разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа у интерпретацији књижевноуметничког и књижевнаучног дела и адекватно их примењује приликом разумевања и тумачења ових врста дела.

Ученик познаје и адекватно примењује основне методологије тумачења књижевности:

- Спољашњи приступ (биографизам, историцизам, социјално разумевање књижевности).
- Унутрашњи приступ:
 - руски формализам (тема, мотив, фабула, сиже, поступак, лик/јунак, жанрови. . .);
 - наратологија (приповедне инстанце (приповедање у трећем лицу/ауторско приповедање, приповедање у првом лицу (унутрашњи монолог, ток свести) тачка гледишта (психолошка, просторна);
 - структурализам/семиотика (синхрони и дијахрони идентитет лексике, митолошки слојеви, архетипови), непроменљиве/променљиве константе књижевног дела (лексеми у песми, временске одреднице, граматички облик речи, фигуре у књижевном делу, семантика предмета...);
 - поетичка анализа (елементи конституисања књижевног дела (од наратије, структуре, формирања ликова, структуре стиха, строфа, песме. . .));
 - херменеутика/феноменологија (одређивање онтологије света књижевног дела (проблем времена, простора, бића, човека);
 - постструктурализам: интертекстуалност (идентитет текста с обзиром на дијахронијски и синхронијски подтекст), наративна димензија и паракњижевних текстова, метатекстуалност;
 - компаратистика (поређење књижевних дела по епохама, домаћа – светска литература, социјалне и биографске околности аутора и дела).

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.3. У процесу тумачења књижевноуметничког и књижевнонаучног дела, одабира, примењује и комбинује адекватне методе унутрашњег и спољашњег приступа.

Ученик правилно употребљава и комбинује различите методологије тумачења књижевности:

- Спољашњи приступ (биографизам, историцизам, социјално разумевање књижевности).
- Унутрашњи приступ:
 - руски формализам (тема, мотив, фабула, сиже, поступак, лик/јунак, жанрови...);
 - наратологија (приповедне инстанце (приповедање у трећем лицу/ауторско приповедање, приповедање у првом лицу (унутрашњи монолог, ток свести), фокализација (нулта, унутрашња, спољашња), тачка гледишта (просторно-временска, идеолошка, психолошка, фразеолошка);
 - структурализам/семиотика (структурне особине дела: језички знакови, непроменљиве/променљиве константе књижевног дела (лексеми у песми, временске одреднице, граматички облик речи, фигуре у књижевном делу, семантика предмета...), њихов синхрони и дијахрони идентитет (лексичко порекло, митолошки слојеви, архетипови);
 - поетичка анализа (обликотворност књижевног дела, елементи конституисања књижевног дела (од нарације, структуре, карактеризације ликова, структуре стиха, строфа, песме...);
 - херменеутика/феноменологија (одређивање симболичког и онтолошког плана књижевног дела (проблем времена, простора, бића);
 - постструктурализам: интертекстуалност (идентитет текста с обзиром на дијахронијски и синхронијски подтекст), наративна димензија некњижевних текстова, метатекстуалност;
 - компаратистика (поређење књижевних дела по епохама, домаћа – светска литература, социјалне и биографске околности аутора и дела, интертекстуалне и културне везе).

СТАНДАРД 4. Ојшњи осврћ на сјандард

Препознавање основних поетичких, лингвистичких и естетских особина књижевноуметничких текстова омогућава њихово аналитичко тумачење. Процењивање и описивање структурних особина књижевног дела, његове сложености и жанровског идентитета, повезује се са наративним и стилистичким елементима од којих је дело формирано, а самим тим се омогућава да се препознају све обликотворне функције поетичке творбе књижевног дела и начин формирања његовог значења. Естетска вредност књижевног дела разуме се у контексту естетичких категорија, а лингвистички идентитет књижевност сагледава кроз схватање да је језик основна грађа књижевног дела, и још више, да је целокупна култура њена грађа.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.4. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире.

- Препознаје основне поетичке особине књижевног дела (особине жанра, родови, врсте), наративност, дескриптивност, особине карактера/јунака/ликова, књижевну композицију, стилистичке елементе).

- Препознаје основне структурне и естетске особине књижевних текстова (знаковност текста, непроменљиве/променљиве константе књижевног дела, начин обликовања значења, информативност текста, основна естетичка мерила...).
- Препознаје да је основна грађа књижевности језик, као и место неуметничке (језик, функционални стилови...) грађе у уметничком тексту.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.4. Уочава и образлаже поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних дела у оквиру школске лектире; процењује да ли је сложенији књижевнонаучни текст (аутобиографија, биографија, мемоари, дневник, писмо, путопис...) добро структуриран и кохерентан, да ли су идеје изложене јасно и прецизно; уочава стилске поступке у књижевноуметничком и књижевнонаучном тексту; процењује колико одређене одлике текста утичу на његово разумевање и доприносе тумачењу значења текста.

- Уме да одреди поетичке особине књижевног дела и одређује њихово место и улогу у књижевном делу (особине жанра, родови, врсте), наративност, дескриптивност, психолошку дубину и пластичност карактера/јунака/ликова, симболички карактер језика, књижевну композицију, интертекст, стилске фигуре...).
- Уме да одреди структурне и естетске особине књижевних текстова и одређује њихова значења и вредности (знаковност текста, начин обликовања значења, информативност текста, основна естетичка мерила...).
- Препознаје да је основна грађа књижевности језик, као и место неуметничке (језик, функционални стилови...) грађе у уметничком тексту.
- Препознаје да су и друга књижевна, уметничка и културна остварења грађа за књижевно дело, и анализира како се ова књижевна грађа обликује у једном посебном књижевном делу.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.4. Уочава и тумачи поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних текстова у оквиру школске лектире и изван школског програма; процењује и пореди стилске поступке у наведеним врстама текстова.

- Тумачи поетичке особине књижевног дела и одређује њихово место и улогу у књижевном делу (особине жанра (родови, врсте) и језика, наративност, тропичност, дескриптивност, имагинативност, миметичност, структуру, типизираност, психолошку дубину и пластичност карактера/јунака/ликова, симболички карактер књижевног дела, композицију, стилске фигуре, интертекст...).
- Тумачи структурне и естетске особине књижевних текстова и одређује њихова значења и вредности (знаковност текста, начин обликовања значења, информативност текста, интер и извантекстуална референца, основна естетичка мерила...).
- Разуме да је основна грађа књижевности језик, као и место неуметничке (језик, функционални стилови...) грађе у уметничком тексту.
- Разуме да су и друга књижевна, уметничка и културна остварења грађа за књижевно дело, и анализира како се ова књижевна грађа обликује у једном посебном књижевном делу.

СТАНДАРД 5. *Општи осврћ на стандард*

Разумевање књижевности као једног од многих друштвених дискурса. Поређећи књижевност са осталим дискурзивним праксама, схвата се додир књижевности са осталим дискурсима (наративност, фикционаост, естетско, поетичко и жанровско обликовање неуметничких дискурса...) и та се сазнања употребљавају у тумачењу књижевних дела. Уочава се и тумачи асимиловање некњижевних дискурса у књижевности (правног, историографског, психолошког...) и самим тим се схвата њихова улога у поетици књижевног дела.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.5. Уочава основне особине књижевности као дискурса и разликује га у односу на остале друштвене дискурсе.

- Разликује особине књижевног дискурса (наративност, естетско-поетички идентитет, критички поглед на друштво, фикционаост...) у односу на остале дискурсе.
- Књижевни дискурс према научном (историја, психологија, филозофија, егзактне науке...), административном, новинарском/медијском дискурсу, политичком, истражном, књижевнотеоријском...
- Увиђа да књижевност поетички може да уклопи у себе и остале дискурсе.
- Уочава одлике:

Књижевност

ритмичност/мелодија
субјективност
алогичност
фигуративност нарације

Остали дискурси

одсуство ритмичности/мелодије
објективност
логичност
„нефигуративна нарација”

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.5. Образлаже основне елементе књижевности као дискурса у односу на остале друштвене дискурсе (нпр. присуство/одсуство приповедача, приповедни фокус, статус историјског и фиктивног итд.).

- Разликује особине књижевног дискурса (наративност, естетско-поетички идентитет, критички поглед на друштво, фикционаост...) у односу на остале дискурсе.
- Књижевни дискурс према научном (историја, психологија, филозофија, егзактне науке...), административном, новинарском/медијском дискурсу, политичком, истражном, књижевнотеоријском...
- Описује смисао и функцију других дискурса у литерарном дискурсу (чине дело полижанровским, слојевитим), и њихов допринос (поетичкој, друштвеној) дубини и ширини књижевног дела.
- Поређи и разуме одлике:

Књижевност

сликовитост
ритмичност/мелодија
субјективност
алогичност
фигуративност нарације
симулирање других дискурса у делу
асоцијативно

Остали дискурси

аналитичност/рационалност
одсуство ритмичности/мелодије
објективност
логичност
„нефигуративна нарација”
усмереност на сопствени дискурс
индуктивно/дедуктивно

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.5. Разуме основне елементе књижевности као дискурса (пореди нпр. присуство/одсуство приповедача, приповедни фокус, статус историјског и фиктивног итд.) у односу на остале друштвене дискурсе и та сазнања употребљава у тумачењу књижевних дела.

- Разликује особине књижевног дискурса (наративност, естетско-поетички идентитет, критички поглед на друштво, фикционалност...) у односу на остале дискурсе.
- Књижевни дискурс према научном (историја, психологија, филозофија, егзактне науке...), административном, новинарском/медијском дискурсу, политичком, истражном, књижевнотеоријском...
- Увиђа да књижевност поетички може да уклопи у себе и остале дискурсе.
- Описује смисао и функцију других дискурса у литерарном дискурсу (чине дело полижанровским, слојевитим) и њихов допринос (поетичкој, друштвеној) дубини и ширини књижевног дела.
- Пореди и разуме одлике:

Књижевност

сликовитост
експресивност
ритмичност/мелодија
субјективност
алогичност
фигуративност наративне
симулирање других дискурса у делу
асоцијативно

Остали дискурси

аналитичност/рационалност
каузалност
одсуство ритмичности/мелодије
објективност
логичност
„нефигуративна наративна“
усмереност на сопствени дискурс
индуктивно/дедуктивно

- Разуме критичко преиспитивање (граница, истине, поетике) осталих друштвених дискурса у књижевном делу.

СТАНДАРД 6. *Општи осврћ на стандард*

Овај стандард би требало да обезбеди културноисторијску, књижевноисторијску, поетичку, естетичку, филолошку, филозофску контекстуализацију проучавања одређеног дела и аутора не би ли се примарни и секундарни чиниоци анализе боље разумели и лакше савладали унутар захтева који су њиме дати.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.6. Наводи основне књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности и повезује их са делима и писцима из обавезне лектире школског програма.

Ученик треба да упозна основне књижевноисторијске периоде у развоју књижевних формација у оквиру светске и српске књижевности као и да уме да аутора и његово дело контекстуализује унутар књижевноисторијске³ и књижевностилске формације наводећи њене основне, репрезентативне особине.

³ Према истраживањима Јована Деретића, у развоју српске књижевности могуће је издвојити три макроформације: (1) средњовековну, (2) народну и (3) нововековну и једну граничну формацију – дубровачку књижевност. О томе више у: Јован Деретић, *Пути српске књижевности*, СКЗ, Београд, 1996; Јован Деретић, *Поетика српске књижевности*, Филип Вишњић, Београд, 1997. и Јован Деретић *Историја српске књижевности*, Просвета, Београд, 2002.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.6. Приликом тумачења књижевноуметничких и књижевнаучних дела из школског програма примењује знања о основним књижевноисторијским и поетичким одликама стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности.

Елементе тематске и композиционе структуре дела, његов идејни свет и поруке ученик доводи у везу (пореди, сагледава, одређује, тумачи...) у контексту припадности дела или његовог аутора одређеном књижевноисторијском периоду или књижевностилској формацији.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.6. Приликом тумачења и вредновања књижевноуметничких и књижевнаучних дела примењује и упоређује књижевноисторијске и поетичке одлике стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности.

Ученик уважава богатство стилских формација, праваца и школа приликом тумачења одређеног дела. Разуме однос ширег и ужег одређења појма књижевност, као и философске, културноисторијске, филолошке и друге разлоге у одређивању књижевних епоха и праваца. Прави разлику између уско омеђене периодизације књижевних праваца и епоха у српској и светској књижевности као што су нпр. барок, класицизам, сентиментализам, предромантизам, романтизам, реализам, симболизам, модерна, авангарда, експресионизам, постмодерна... и оне периодизације која уважава и друге аспекте – философски (просвећеност), филолошки (рускословенско доба) итд.

СТАНДАРД 7. *Општи осврћ на стандард*

Разумевање основних проблема које књижевно дело покреће: индивидуални (психолошки), друштвени (место појединца у друштву), историјски и сл. Поима да књижевност отвара проблематику судбине и места човека у свету, синхронијски и дијахронијски, да покреће питања односа појединца и друштва, личних жеља и општих закона, моралне дилеме, осмишљавање живота, трагизам људског постојања, нудећи тако један поглед на свет који је специфичан за литературу. Уочену проблемску димензију неког текста аргументује примарним текстом, личним искуством, другим делима из литературе, уметности, културе итд.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.7. Анализира издвојене проблеме у књижевном делу и уме да их аргументује примарним текстом.

- Издваја (уз помоћ наставника) један, основни проблем који књижевно дело покреће.
- Аргументацију разумевања проблема наводи из примарног текста књижевног дела (однос међу јунацима, однос јунак – друштво, структура лирског субјекта, историјска, економска околност...), наводи делове књижевног дела битне за разумевање проблема.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.7. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста.

- Самостално уочава проблеме које књижевно дело покреће.
- Аргументацију разумевања проблема наводи из примарног текста књижевног дела (однос међу јунацима, однос јунак – друштво, структура лирског субјекта, историјска, економска околност...), наводи делове књижевног дела битне за разумевање проблема.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.7. Самостално уочава и тумачи проблеме и идеје у књижевном делу и своје ставове уме да аргументује на основу примарног текста и литерарно-филолошког контекста.

- Самостално уочава и тумачи проблеме које књижевно дело покреће.
- Аргументацију разумевања проблема наводи из примарног текста књижевног дела (однос међу јунацима, однос јунак – друштво, структура лирског субјекта, историјска, економска околност...), наводећи делове књижевног дела битне за разумевање проблема, као и на основу литерарно-историјског контекста (компаративно, интертекстуално, дијакхронијски).

СТАНДАРД 8. Општи осврт на *сјандарг*

Овим стандардом се испитују начини и успешност ученичког коришћења секундарне литературе у оквиру савладавања школског програма овог предмета.

Основни ниво

2.СЈК.1.2.8. Користи препоручену секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) и доводи је у везу са књижевним текстовима предвиђеним програмом.

Аспекти примене овог стандарда на основном нивоу су: (1) издвајање кључних информација; (2) примена основних читалачких стратегија; (3) коришћење садржаја из секундарне литературе ради лакшег савладавања наставне јединице.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.8. Активно користи препоручену и ширу, секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) у тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела предвиђених програмом.

Аспекти примене овог стандарда на средњем нивоу су: (1) уочавање значаја секундарне литературе у прикупљању информација који се може пренети и на друге ситуације везане за решавање одређеног проблема; (2) установљавање и неговање навике коришћења енциклопедија, лексикона, речника; (3) активна и самостална примена сазнања стечених из секундарне литературе приликом тумачења дела из школског програма.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.8. У тумачењу књижевног дела критички користи препоручену и самостално изабрану секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску).

Сви до сада наведени аспекти овог стандарда примењују се и на овом нивоу уз: (1) подизање степена сложености и дужине како текста који се тумачи, тако и секундарне литературе која се приликом његовог тумачења користи; (2) инсистирање на критичком приступу секундарној литератури и (3) коришћење како препоручене тако и самостално одабране секундарне литературе зарад квалитетнијег и потпунијег разумевања одређене теме из наставног програма или обављања задатака у вези са разумевањем и тумачењем дела.

СТАНДАРД 9. *Општи осврћи на стандард*

Формирање читалачких навика, разумевање улоге читања у тумачењу књижевног дела. Компаративно проучавање матичне књижевности, као и схватање начина конституисања књижевног дела посредством читања – позиционира књижевно дело унутар ланца рецепције. Истовремено, читање употпуњује лично искуство, а читање као тумачење само је облик изграђивања језичког (разумевање језичког/знаковног обликовања света), литерарног (место књижевности у формирању људског идентитета), културног (књижевност као део уметничког и културног поља), националног (место књижевности у оквиру националне културе и историје) и општељудског идентитета (место књижевности у изградњи хуманог и (мулти)културног друштва).

Основни ниво

2.СЈК.1.2.9. На основу дела српске и светске књижевности формира читалачке навике и знања; схвата улогу читања у тумачењу књижевног дела и у изграђивању језичког, литерарног, културног и националног идентитета.

- Препознаје књижевно дело као естетску творевину и као културно-историјски документ (сведочанство и о једном времену, историјском периоду и друштвеним догађајима).
- Схвата улогу и место читања књижевности у формирању личног културног (националног, друштвеног) идентитета.
- Препознаје да књижевност нуди један другачији поглед на друштво, историју, антрополошки карактер човека.
- Разуме књижевну критику друштва у корист општег хуманитета.
- Препознаје друштвене и културне особине и најважније историјско-друштвене промене различитих епоха и одговор књижевности на њих.
- Познаје најважнија национална и интернационална културна достигнућа и уметничка дела.

Средњи ниво

2.СЈК.2.2.9. На основу дела српске и светске књижевности развија читалачке вештине, способности и знања од значаја за тумачење и вредновање различитих књижевноуметничких и књижевнонаучних дела и за развијање језичког, литерарног, културног и националног идентитета; има изграђен читалачки укус својствен културном и образованом човеку.

- Разуме књижевно дело као естетску творевину и културно-историјски документ (сведочанство и о једном времену, историјском периоду, културним и друштвеним достигнућима/догађајима).
- Схвата и интерпретира улогу и место читања и тумачења књижевности у формирању личног културног (националног, друштвеног) идентитета.
- Разуме да књижевност нуди један другачији поглед на друштво, историју, антрополошки карактер човека.
- Разуме књижевну критику друштва и критичко деловање књижевности на друштво (институције, политичке идеје, друштвени стереотипи) у корист општег хуманитета.
- Схвата друштвене и културне особине и најважније историјско-друштвене промене различитих епоха и одговор књижевности на њих.
- Разуме развој и историју (српског) језика и начин односа књижевности према њему.
- Познаје најважнија национална и интернационална културна достигнућа и уметничка дела различитих времена и пореди их са литерарним делима.

Напредни ниво

2.СЈК.3.2.9. На основу дела српске и светске књижевности (у обавезном и сопственом избору) и секундарне литературе шири читалачка знања, примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво); развија језички, литерарни, културни и национални идентитет.

- Аналитички приступа књижевном делу као естетској творевини и културно-историјском документу (сведочанство и о једном времену, историјском периоду, културним и друштвеним достигнућима/догађајима, статусу књижевности и културе у друштву једног доба).
- Развија читалачко искуство као залог тумачења књижевности у формирању личног културног (националног, друштвеног) идентитета.
- Аналитички се осврће на чињеницу да књижевност нуди један другачији поглед на друштво, историју, антрополошки карактер човека.
- Разуме књижевну критику друштва и критичко деловање књижевности на друштво (институције, политичке идеје, друштвени стереотипи) у корист општег хуманитета.
- Тумачи друштвене и културне особине и најважније историјско-друштвене промене различитих епоха и одговор књижевности на њих, као и место и улогу књижевности у друштву.
- Прати развој и историју (српског) језика и начин односа књижевности према њему. Тумачи у књижевном делу архаизме, наречја, историцизме, црквенословенизме, позајмљенице, жаргонизме и разуме њихову културолошку и поетичку улогу у њему).
- Познаје најважнија национална и интернационална културна достигнућа и уметничка дела различитих времена и интерпретативно их доводи у културолошку везу са литерарним делима.

Напомена: Одговарајући начин вредновања остварености стандарда 2СЈК.1.2.9., 2СЈК.2.2.9. и 2СЈК.3.2.9. био би интервју или упитник.

2.2.3. Примери задатака

У овом поглављу приказани су задаци којима илуструјемо поједине стандарде у области *Књижевности*. Неопходно је да ученик има развијену вештину читања са разумевањем да би решио задатак⁴.

Задатке смо сложили у област *Књижевности* узевши у обзир неколико принципа. Основно је да група задатака прати полазни текст – било да су задаци истог или различитог нивоа тежине. Други принцип распореда задатака треба да задовољи начело поступности у настави – отуда су задаци сложени од лакших ка тежим, од основног нивоа до напредног нива постигнућа.

Задатак 1

2.СЈК.1.2.1.	Основни ниво
<p>Ко је аутор следећа два одломка из беседе, изговорене 1961. године?</p> <p>У извршавању својих високих задатака, Нобелов комитет Шведске академије решио је овог пута да писца једне, као што се каже, мале земље одликује Нобеловом наградом која, мерена међународним размерама, значи високо признање. Нека ми је допуштено да, примајући то признање, кажем неколико речи о тој земљи и додам неколико општих разматрања у вези са приповедачким делом које сте изволели наградити.</p> <p>Моја домовина је заиста „мала земља међу световима”, како је рекао један наш писац, и то је земља која у брзим етапама, по цену великих жртава и изузетних напора, настоји да на свим подручјима, па и на културном, надокнади оно што јој је необично бурна и тешка прошлост ускратила.</p> <p style="text-align: center;">[...]</p> <p>Тако нам понекад изгледа да човечанство од првог блеска свести, кроз векове прича само себи, у милион варијаната, упоредо са дахом својих плућа и ритмом свога била, стално исту причу. А та прича као да жели, попут причања легендарне Шехерезаде, да завара крвника да одложи неминовност трагичног удеса који нам прети, и продужи илузију живота и трајања. Или можда приповедач својим делом треба да помогне човеку да се нађе и снађе?</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
Иво Андрић	

⁴ Задацима којима вреднујемо одређене *књижевне компетенције* можемо испитивати и одређене опште језичке способности из области Језичка култура. У појединим изабраним задацима представљамо поступак вредновања групе стандарда аналитичком методом (в. задатак 22). Такав је пример задатак есејског типа у којем ученик пише састав интерпретирајући текст који претходно чита. Сврхисходно би било, у том случају, испитати вештину читања са разумевањем полазног текста, употребу књижевнотеоријске терминологије, вештину писања, примену правописне норме, коришћење секундарне литературе и сл. У том случају задатак структурно садржи више подзадатака којима одговарају различити стандарди. Важно је нагласити да бодујемо или кодирамо само оне способности које експлицитно наводимо у инструкцији задатка.

Задатак 2

2.СЈК.1.2.2.	Основни ниво
<p>Прочитај одломак из приповетке <i>Госпа Нола</i> Исидоре Секулић. Обрати пажњу на облике казивања у тексту.</p>	
<p>Јачи део живота госпа Нолиног био је живот удовице. Она није ни десетак година провела с мужем, и у обичним приликама је ретко носила мужевљево име. Људи некако тек пред гробом њеним обновише сећања на гос-Тошу Лазарића. — Погледај, молим те — рече неко — шта стоји на споменику. Да је нешто Лазарићу било суђено да у овај дан испраћа с нама госпа Нолу, био би то човек близу сто година стар. — Нисмо на то мислили, али није да нисмо знали. Јесмо ли у младе наше године толико пута слушали да се Станојла Перчинова, тамо однекуд с границе Србије и Босне, удала за човека више но тридесет година старија од себе. — Имаш право. И својим очима сам некада гледао чудног младожењу Тошу, и чудну његову „младу”, велику и јаку као добар момак... Чудо је и испало. И несреће, и добра дела, каква се ретко стварају. Бог да јој душу прости, госпа Ноли, није само изгледала као мушко, него је и била мушкарац. — Да, строга, озбиљна, поштена, као човек. — И паметна, паметна, брајко, нема јој парице никада више! Па јака да не поклецне, па храбра да брани и себе и друге ... Мушкарац! Тек јој смрт повеза женску капу. — Штета што јој Бог не даде да неком буде рођена мајка. — Ту стаде ударати земља по сандуку, и један од оних крај ивице гроба рече гласно и узбуђено: — Мати је то била, света мати! Бог нека јој буде добар и милостив, лака јој земља.</p>	
<p>Заокружи слова испред оних облика казивања које уочаваш у датом одломку.</p> <ul style="list-style-type: none"> а) дијалог б) нарација в) дескрипција г) монолог д) унутрашњи монолог 	
Решење	
а) б)	

Задатак 3

2.СЈК.2.2.1.	Основни ниво
<p>Прочитај одломак из приповетке <i>Госпа Нола</i> Исидоре Секулић.</p> <p>Јачи део живота госпа Нолиног био је живот удовице. Она није ни десетак година провела с мужем, и у обичним приликама је ретко носила мужевљево име. Људи некако тек пред гробом њеним обновише сећања на гос-Тошу Лазарића. — Погледај, молим те — рече неко — шта стоји на споменику. [...]</p> <p>1. Како је остварен уметнички поступак обликовања лика госпа Ноле у овом одломку? Заокружи слово испред одговора.</p> <p>а) самокарактеризацијом (Лик говори о себи.)</p> <p>б) директном карактеризацијом (Приповедач непосредно говори о лику.)</p> <p>в) индиректном карактеризацијом (Лик се обликује индиректно – догађајима, ситуацијама и сл.)</p> <p>2. Образложи свој одговор позивајући се на текст.</p>	
Решење	
<p>б) директном карактеризацијом</p> <p><i>Прихвайљив одговор</i></p> <p>На пример: (Директна карактеризација се остварује када наратор непосредно тумачи лик у свом делу.) У датом одломку обликовање јунакиње препуштено је споредним ликовима (који приповедају), остварено кроз дијалог, на непосредан начин. Ти ликови су сведоци који су слушали (<i>Јесмо ли у младе наше године толико љубави слушали да се Сјанојла Перчинова, тамо однекуд с јранице Србије и Босне, удала за човека више но тридесет година старија од себе</i>), пратили и гледали живот госпа Ноле (<i>И својим очима сам некада гледао чудној младожењу Тошу, и чудну његову „младу”, велику и јаку као добар момак...</i>). Размењујући мисли о њеним животним поступцима, о ономе што је чинила или није, ликови приповедачи субјективно, али директно описују госпа Нолу (<i>Да, сирота, озбиљна, љубавна, као човек. — И љубавна, љубавна, драјко, нема јој јарнице никада више! Па јака да не љоклецне, ља храбра да брани и себе и друге ... Мушкарац! Тек јој смрт љовеза женску кайу. — Шћепта шћепта јој Бој не даде да неком буде рођена мајка.</i>) Иако учествују три саговорника (три фокуса), сва размишљања и виђења јунакиње иду у истом смеру: <i>Мајки је љо била, светиа мајки! Бој нека јој буде добар и милосћив, лака јој земља.</i></p>	

Задатак 4

2.СЈК.3.2.2.	Основни ниво
<p>Заокружи слова испред поетичких одлика које уочаваш у песми <i>Моја поезија</i> Јована Дучића.</p> <p style="text-align: center;">Моја поезија</p> <p style="text-align: center;">Мирна као мрамор, хладна као сена, ти си бледо тихо девојче што снева; Пусти песма других нека буде жена Која по нечистим улицама пева.</p> <p style="text-align: center;">Ја не мећем на те ђинђуве са траком, Него жуте руже у те косе дуге: Буди одвећ лепа да се свиђаш сваком, Одвећ горда да би живела за друге.</p> <p style="text-align: center;">Буди одвећ тужна са сопствених јада Да би ишла икад да тешиш ко страда, А чедна да водиш гомиле што нагле.</p> <p style="text-align: center;">И стој равнодушна, док око твог тела, Место китњастог и раскошног одеда, Лебди само прамен тајанствене магле.</p> <p>а) астрофична лирска песма б) сонетна форма в) парна и обгрљена рима г) парна и унутрашња рима д) апострофирање и персонификовање поезије ђ) укрштена и парна рима е) романтичарска љубавна песма ж) симболистичка песма з) аутопоетика</p>	
Решење	
б) д) ђ) ж) з)	

Задатак 5

2.СЈК.3.2.4.	Основни ниво
<p>На основу стихова песме <i>Моја поезија</i>, закључи каква треба да буде поезија о којој се пева. Образложи свој закључак и наведи стихове који, по твом мишљењу, најбоље илуструју твој закључак.</p>	
Решење	
<p><i>Прихвајљиви одговори:</i> Сви одговори у којима ученик наводи да је најбитнија лепота израза, виртуозност и да поезија мора бити узвишена. (Поезија се пореди са младом женом.) Као кључни стихови обавезно треба да буду наведени <i>Буди одвећ лепа да се свиђаш сваком, / одвећ јорда да би живела за грује.</i> (Могу бити наведени и други стихови поред ових, али ови имају статус обавезних.)</p> <p><i>Неприхвајљиви одговори:</i> Сви одговори у којима није присутно повезивање женске лепоте, гордости и недостижности са природом песме.</p>	

Задатак 6

2.СЈК.1.2.3.	Основни ниво
<p>Прочитај следеће строфе из песме <i>Santa Maria della Salute</i> Лазе Костића. Обрати пажњу на подвучене стихове, па одговори на захтеве испод текста.</p>	
<p style="text-align: center;">Тад моја вила преда ме грану, лепше је овај не виде вид; <u>из црног мрака дивна ми свану,</u> ко песма славља у зорин свит; сваку ми махом залечи рану, ал' тежој рани настаде брид: Што ћу од миља, од муке љуте, Santa Maria della Salute?</p>	
<p style="text-align: center;">Зар мени јадном сва та дивота? Зар мени благо толико све? <u>Зар мени старом, на дну живота,</u> <u>та златна воћка што сад тек зре?</u> Ох, слатка воћко танталска рода, што ниси мени сазрела пре? Опрости моје грешне залуте, Santa Maria della Salute.</p>	
<p>У првој и у другој строфи подвучени су одређени стихови. На линији поред сваког тумачења подвучених стихова, упиши које тумачење припада спољашњем приступу, а које тумачење припада унутрашњем приступу.</p>	

Тумачење за прву строфу: Девојка за лирски субјект представља светлост. Поступком контрастирања светло – мрак показује се њена лепота. _____ приступ
Тумачење за другу строфу: Златна воћка у стиховима представља Ленку Дунђерски, девојку заљубљену у Лазу Костића. Она је била тридесет година млађа од њега због чега је љубав између њих остала неостварена. _____ приступ
Решење
Тумачење за прву строфу: унутрашњи приступ Тумачење за другу строфу: спољашњи приступ

Задатак 7

2.СЈК.1.2.4.	Основни ниво
<p>Пажљиво прочитај текст <i>Мостови</i> Иве Андрића. Заокружи слово испред реченице која исказује Андрићеву поетичку мисао.</p> <p>а) Андрић је одушевљен мостовима као грађевинама које спајају две обале. б) Андрић је одушевљен мостовима зато што задовољавају људске потребе и настају на местима укрштања потреба. в) Андрић је одушевљен оним што је невидљиво, а што мостови представљају и симболизују. г) Андрић је одушевљен лепотом мостова у Турској, Шпанији, Италији и Босни.</p>	
Решење	
в) Андрић је одушевљен оним што је невидљиво, а што мостови представљају и симболизују.	

Задатак 8

2.СЈК.2.2.1.	Основни ниво
<p>Постоји тумачење да текст <i>Мостови</i> Иве Андрића не говори само о мостовима. Какав је у тексту однос између лепоте и пролазности? Заокружи слово испред прихватљивог тумачења.</p> <p>а) Што време више пролази, лепота се све више губи. б) Лепота не зависи од пролазности. в) Лепота зависи од година које има онај ко је посматра. г) Што време више пролази, лепота се развија.</p> <p>Образложи свој одговор тумачећи текст.</p> <p>_____</p>	
Решење	

г) Што време више пролази, лепота се развија.

Прихватајљив одговор

На пример: Када говори о танким, железним мостовима који су већ изграђени, он не говори да су лепа, него да ће се њихова лепота открити тек очима потомака. Лепота овде није тренутна, она се тек проласком времена (пролазношћу) постиже. *Танки железни мостови, зајтегнути од једне обале до друге као жице, што дрхте и звуче од сваког воза кад пројурју; они још као да чекају свој последњи облик и своје савршенство, а лепоћа њихових линија откриће се постојано очима наших унука.*

Задатак 9

2.СЈК.2.2.2.	Основни ниво
<p>Подвуци у тексту бар две реченице у којима приповедач не посматра мостове искључиво као грађевине, већ као симболе.</p> <p>Објасни зашто сматраш да је употребљен симбол.</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p>	
<p>Решење</p>	
<p><i>Признаје се свака подвучена реченица која мостове приказује као нешто више и вредније од обичне грађевине са практичном наменом (тј. мост има симболику) и кратко тумачење симболике моста уз издвојену реченицу.</i></p> <p>1. „Тако, свуда на свету, где год се моја мисао крене или стане, наилази на верне и ћутљиве мостове као на вечиту и вечно незасићену људску жељу да се повеже, измири и споји све што искрсне пред нашим духом, очима и ногама, да не буде дељења, противности ни растанка.” – симбол вечите људске жеље за спајањем</p> <p>2. „Сви су они у суштини једно и подједнако вредни наше пажње, јер показују место на коме је човек наишао на запреку и није застао пред њом, него је савладао и премостио како је могао, према свом схватању, укусу, и приликама којима је био окружен.” – симбол савладавања препреке</p> <p>3. „И кад мислим на мостове, у сећању ми искрсавају не они преко којих сам највише прелазио, него они који су највише задржали и занели моју пажњу и мој дух.” – симбол уметности и лепоте</p> <p>Напомена: Могуће је навести више прихватљивих одговора.</p>	

Задатак 10

2.СЈК.1.2.5.	Основни ниво
<p>Прочитај следеће три одреднице из Вуковог <i>Рјечника</i>, па подвучи ону одредницу чије објашњење има одлике књижевноуметничког текста.</p> <p>ћуфтета, n. pl. ein Gericht (von Fleischknödeln), cibi genus. Исјеца се ситно пријесно месо и метне се у њега мало бибера и ситно исјецана црнога лука, па се онда начине као ораси и умељају се у шенично брашно (и то се зову ћуфтета). Послије тога ћуфтета се попрже на маслу, па се поспу бијелим луком и киселим млијеком.</p> <p>клинчорба, f. die Nagelsuppe der Anekdote, jusculum claveum (?). [cf. чавленчорба]. Приповиједају да је дошао солдат баби у кућу, и искао да му да штогод да једе, а она му казала да нема ништа у кући за јело; онда солдат рече: „А ти ми дај барем тигањ и мало воде да начиним клинчорбу.” Баба му то да, а он узме тигањ и метне у њег гвозден клин, па налије воде и метне над ватру; кад се вода угрије, а он заиште од бабе мало соли (и баба му да) те је посоли; кад вода узаври, а он заиште мало брашна (баба му да и то: само да види од чуда каква ће то бити клинчорба) те саспе у ону воду и замете; по том заиште једно јаје, те и њега разбије у онај скроб; онда заиште још мало масти те оно замасти, па онда скине с ватре и клин извади напоље, а клинчорбу изједе.</p> <p>чорбација господар, господара m. Herr (Eigenthümer), dominus, δεσπότης: ја сам господар од тога; ти нијеси нада мном господар. [cf. госпар, госа, газда 2, газда 3, бан 2, пан, ага, бег 2, сахибија (саибија), чорбација.] У Србији до 1804 године само су Турке (и то бегове и спахије) звали господарима (као и сад по Босни и по Херцеговини); а од онда су звали господаром Црнога Ђорђија, и остале поглаваре и војводе, који су власт у рукама имали. Тако се ова ријеч говорила у Србији и за владања Милоша Обреновића првијех година, али послије он заповједи да се господар не зове нико осим њега, и тако на остале старјешине пријеђе име господин. По томе се у Србији и данас само Александар Карађорђевић зове господар. У Сријему пак и у осталијем Њемачкијем државама зову и најмањега трговчића господаром. У Србији су отприје знатније Србе, као свињарске трговце, звали газдама.</p>	
Решење	
клинчорба	

Задатак 11

2.СЈК.1.2.6.	Основни ниво
<p>Повежи ауторе и дела са понуђеним књижевноисторијским епохама којима припадају – тако што ћеш уписати одговарајући број у поље поред именованог дела. Једно дело не припада ниједној од понуђених епоха.</p>	
Франческо Петрарка <i>Канцонијер</i> _____	1. модерна
Јован Јовановић Змај <i>Ђулићи</i> _____	2. реализам
Албер Ками <i>Сџиранац</i> _____	3. хуманизам и ренесанса
Бора Станковић <i>Нечистија крв</i> _____	4. романтизам
Оноре де Балзак <i>Чича Горио</i> _____	
Решење	
Франческо Петрарка <i>Канцонијер</i> (3)	
Јован Јовановић Змај <i>Ђулићи</i> (4)	
Албер Ками <i>Сџиранац</i>	
Бора Станковић <i>Нечистија крв</i> (1)	
Оноре де Балзак <i>Чича Горио</i> (2)	

Задатак 12

2.СЈК.1.2.7.	Основни ниво
<p>Један од основних проблема у роману <i>Процес</i> Франца Кафке јесте кривица Јозефа К. Да ли је, према тексту романа, Јозеф К. крив?</p> <p style="text-align: center;">ДА НЕ</p> <p>Образложи одговор позивајући се на текст романа.</p> <hr/>	
Решење	
<p><i>Прихватају се</i> сви одговори, било да ученик одговори Да или Не – чија се аргументација заснива на тексту романа (поступак лика, његов изглед, мисли, однос других ликова према Језефу К. и сл.). На пример:</p> <p>ДА – Јозеф К. се не буни када га ухапсе. Стиче се утисак да он прихвата кривицу и оптужбу за нешто што је починио. Не буни се против пресуде, већ је ишчекује и мирно прихвата. Поступа као кривац, опседнут је кривицом.</p> <p>НЕ – Јозеф К. изјављује да није крив. Не зна зашто му се суди. Он је потпуно беспомоћан и жели да се ослободи суда, јер се осећа невиним. Распитује се код ујака, код адвоката и код сликара како да се ослободи суда. Помишља да је оклеветан.</p>	

Задатак 13

2.СЈК.1.2.8.	Средњи ниво
<p>Прочитај поглавље <i>Народна лирика</i> из књиге <i>Историја књижевности за први разред средње школе</i> чији су аутори Јован Деретић, Злата Бојовић и Марија Митровић – да уочиш поделу народне лирике на врсте.</p> <p>На основу литературе, одреди којој врсти народне поезије припада следећа лирска народна песма:</p> <p style="text-align: center;">Наша дода Бога моли, Ој додо, ој додо ле! Да удари росна киша, Ој додо, ој додо ле! Да покисну сви орачи, Ој додо, ој додо ле! Сви орачи и копачи, Ој додо, ој додо ле! И по кући пословачи, Ој додо, ој додо ле!</p>	
<p>Допуни реченицу тако што ћеш заокружити слово испред тачног одговора. Песма <i>Наша дода Бога моли</i> припада:</p> <p>а) обредној народној лирици; б) обичајној народној лирици; в) љубавној народној лирици.</p>	
Решење: а)	

Задатак 14

2.СЈК.3.2.8.	Средњи ниво
<p>Прочитај научни текст <i>Живот и обичаји и српска народна лирика (Календарске обредне песме)</i> аутора Наде Милошевић Ђорђевић⁵, па затим прочитај народну песму <i>Наша дода Бога моли</i>.</p> <p>Штриклирај уметничке одлике песме <i>Наша дода Бога моли</i> међу понуђеним одликама народне лирике из научног текста.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Песма је поетски израз магијских веровања који почива на митском мишљењу. 2. Песма је поетски израз религијског мишљења који почива на хришћанској традицији. 3. Песма се давно певала у часовима одмора и разбигриге. 4. Песма је била саставни део структуре ритуалног обреда. 5. Песма је будила емоције у ужој средини, међу њеним извођачима. 6. Песма је будила емоције у широј културној заједници. 7. Песма изражава зависност човека од виших сила које имају обличје живог света. 8. Песма изражава зависност човека од разумљивих природних појава у циклусима. 9. Песма избором мотива и темпом опонаша природну појаву. 10. Песма има симболичко значење. 11. Песма има дословно значење зато што описује <i>gogolu</i>. 	
Решење: 1. 4. 6. 7. 9. 10.	

5 Милошевић-Ђорђевић, Н. (2008). Живот и обичаји и српска народна лирика (Календарске обредне песме). У Љубинковић, Н. и Самарџија, С. (Уред.), *Српско усмено стваралаштво* (стр. 7–18). Београд: Институт за књижевност и уметност.

Задатак 15

2.СЈК.2.2.1.	Средњи ниво
<p>Пажљиво прочитај песму <i>Можда сјава</i> Владислава Петковића Диса.</p> <p>Интерпретирај песму тако што ћеш истаћи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - свој доживљај песме; - тематско-мотивски слој и - најмање два језичко-стилска аспекта који доприносе песничкој мелодији/музикалности стиха. <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
<p><u>Доживљај песме</u> – Прихвата се сваки одговор у коме се доживљај читаоца ствара увидом у симболистичку дубину /мноштво поетских наговештаја и исповедни лиризам песме.</p> <p><u>Тематско-мотивски слој</u> – Тема се односи на жену и тематско-мотивски круг у вези са женом (нпр. жена која је на почетку и на крају живота, жена као спасење, искупљење, срећа, искушење и сл.). На пример: доминантни су витални мотиви у знаку светлости и трајања (мотиви који афирмишу живот насупротив мотивима смрти као што су у песми мотиви <i>јерод и заборав</i>) и то: <i>очи, цвети, сан, јава, срећа, лејоџа, звезде</i> и сл. (Мотив <i>цвети</i> упућује на нежност, лепоту, младост; <i>звезде</i> на сјај, изгубљени рај, илузију, тајну итд.)</p> <p><u>Језичко-стилски аспекти</u> – Прихватљив одговор садржи тумачење да (1) понављање речи употребом анафоре, (2) асонанца (гласови <i>о</i> и <i>а</i>), (3) променљива цезура после четвртог или седмог слога у стиху, (4) рима и (5) прстенаста композиција строфе – доприносе музикалности стихова. (Напомена: Довољно је да ученик наведе два поступка.)</p>	

Задатак 16

2.СЈК.2.2.6.	Средњи ниво
<p>У којим се од наведених дела појављује мотив мртве драге?</p> <p>Заокружи слова испред тачних одговора.</p> <ul style="list-style-type: none"> а) Бранко Радичевић <i>Каг млидијах умреџи</i> б) Владислав Петковић Дис <i>Можда сјава</i> в) Франческо Петрарка <i>Канционијер</i> г) Лаза Костић <i>Santa Maria della Salute</i> д) Миодраг Павловић <i>Реквијем</i> ђ) Јован Јовановић Змај <i>Ђулићи увеоци</i> е) Данило Киш <i>Енциклопедија мртвих</i> 	
Решење	
<ul style="list-style-type: none"> б) Владислав Петковић Дис <i>Можда сјава</i> в) Франческо Петрарка <i>Канционијер</i> г) Лаза Костић <i>Santa Maria della Salute</i> ђ) Јован Јовановић Змај <i>Ђулићи увеоци</i> 	

Задатак 17

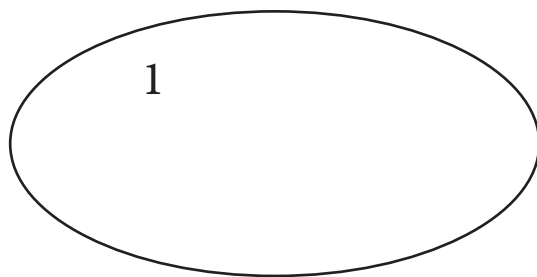
2.СЈК.2.2.2.	Средњи ниво
<p>Прочитај одломке из приповетке Лазе Лазаревића <i>Први њуџи с оцем на јуџирење</i>, па одговори на захтев.</p> <p>„Било ми је”, вели, „онда девет година. Ни сам се не сећам свега баш натанко. Причаћу вам колико сам запамтио. И моја од мене старија сестра зна за то, а млађи брат баш ништа. Нисам пао на теме да му казујем.</p> <p>[...] Ми смо већ били огуглали, само је мати плакала и бринула се. Како да није болан? Трговина забатаљена. Момак се један по један отпушта. Све иде као у несрећној кући, а новци се троше као киша [...] Ђути она, сирота, као заливена. Стегла срце, копни из дана у дан, а све се моли богу. „Боже, ти мене немој оставити!” [...] Ми потрчасмо њој под икону и сви клекосмо, а Ђокица клекао пред мајку, окренуо се лицем према њој, крсти се и, сироче, чита наглас ону половину Оченаша што је већ био научио. Онда се опет крсти и љуби матер у руке, па опет гледа у њу. Из њених очију теку два млаза суза. Оне беху управљене на свеца и на небо. Тамо горе беше нешто што је она видела; тамо њен бог ког је она гледала и који је њу гледао. И онда јој се по лицу разли некакво блаженство и некаква светлост, и мени се учини да је бог помилова руком, и да се светац насмеши, и да аждаја под његовим копљем зе`ну. После ми заблеснуше очи, па падох ничице крај њене хаљине и на њену леву руку, којом ме придржа, и молих се по стоти пут: „Боже, ти видиш моју мајку! Боже, молим ти се за бабу [...]</p> <p>[...] Када сам ишао лане у Београд по јаспап, видео сам у Топчидеру Перу Зелембаћа у робијашким хаљинама. – Туца камен!</p> <p>Коме припада наративни глас, а коме тачка гледишта у датом тексту? Заокружи слово испред тачног одговора.</p> <p>а) Глас и тачка гледишта припадају свезнајућем приповедачу. б) Глас припада наратору, а тачка гледишта деветогодишњем дечаку. в) Глас припада наратору, а тачка гледишта је двострука (наратор у зрелим годинама и деветогодишњи дечак). г) Глас припада ауторизованом приповедачу, а тачка гледишта непоузданом приповедачу.</p>	
Решење	
в) Глас припада наратору, а тачка гледишта је двострука (наратор у зрелим годинама и деветогодишњи дечак).	

Задатак 18

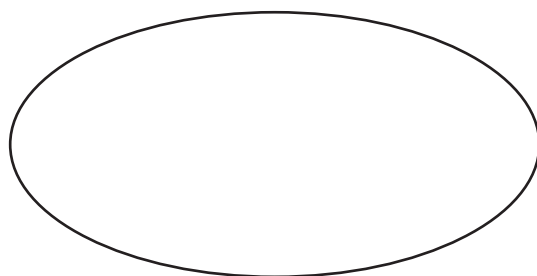
2.СЈК.2.2.5.	Средњи ниво
<p>Прочитај следеће текстове и уочи њихове различите језичко-стилске и жанровске карактеристике.</p> <p style="text-align: center;">ТЕКСТ 1</p> <p>Ћирило и Методије, свети (Ћирило, рођен око 827. у Солуну, Македонија – умро 14. фебруара 869. у Риму; Методије, рођен око 825. у Солуну – умро 6. априла 884. у Моравској; њихов дан западна црква слави 14. фебруара, а источна 11. маја), браћа која су подунавске Словене преобратила у хришћанство. Свој мисионарски рад започели су међу Словенима у Моравској 863. године. Као талентовани учењаци и лингвисти, превели су свете списе на језик који ће касније бити назван старословенски, а приписује им се да су саставили ново писмо, глаголицу (в. ћирилично писмо). Године 868. отишли су у Рим да траже допуштење за употребу словенске литургије. Када је Ћирило умро, Методије се вратио у Моравску као архиепископ. Познати као „словенски просветитељи”, извршили су велики утицај на верски и културни развој словенских народа.</p> <p style="text-align: center;">ТЕКСТ 2</p> <p>Ћ И Р И Л О (Константин Солунски, или Константин Философ; 826. или 827–869) – светитељ источног хришћанства, грчки представник у хазарској полемици, један од апостола словенске писмености [...]</p> <p>Преводио је црквене списе са грчког на словенски, а око њега се скупљала гомила. Носили су очи на месту где су некада били рогови и то се опајало, опасивали су се змијама, спавали с главом на југ окренутом, испале зубе бацали преко кућа. Гледао их је како ваде бале прстима и једу их шапћући молитве. Ноге су прали не изувајући се, пљували у јело пре обеда и у Оченаш убацивали своја варварска имена мушка и женска иза сваке речи, тако да је Оченаш нарастао као хлеб и нестајао истовремено, те се морао свака три дана плевити и није се видео ни чуо од ових дивљих имена што су га гутала. Неодољиво их је привлачио мирис цркотине, били су брзих мисли и певали прелепо, тако да је он плакао слушајући их и гледајући своју трећу, словенску бору како укусо силази низ чело, попут капље кише [...]</p> <p>Сећајући се свог живота и слушајући појање у цркви мислио је: – Као што човек обдарен за један посао ради тај посао у време болести с отпором и невешто, тако без болести, али са истим отпором и невешто, то исто ради онај који за тај посао није [...]</p>	

Одреди које језичко-стилске и жанровске карактеристике припадају Тексту 1, а које Тексту 2 – тако што ћеш бројеве испред понуђених одговора распоредити у празна поља.
Ми смо започели решавање задатка уписавши број 1, ти настави.

ТЕКСТ 1:

ТЕКСТ 2:

Понуђени одговори:

1. историјски текст који је сажет (енциклопедијска одредница)
2. књижевноуметнички (приповедни) текст
3. тежи научној реторици
4. поседује информативно јасну реченицу
5. постоји приповедач
6. елементи фантастике
7. разумљив лексички фонд
8. језик је поетизован (поређење, метафора, хипербола, епитет)

Решење

ТЕКСТ 1: 1, 3, 4, 7

Напомена: То је историјски текст који је сажет (енциклопедијска одредница), тежи научној реторици, поседује информативно јасну реченицу, разумљив лексички фонд).

ТЕКСТ 2: 2, 5, 6, 8

Напомена: То је књижевноуметнички (приповедни) текст, поседује приповедача, елементе фантастике, језик је поетизован (поређење, метафора, хипербола, епитет).

Задатак 19

2.СЈК.2.2.6.	Средњи ниво		
<p>Узевши у обзир поетичке одлике епохе којој песник Хајнрих Хајне припада, на основу стихова песме <i>Лорелај</i> објасни следеће тврђење: „Лепота је виши облик постојања. Она долази одозго као нешто што је изнад човека и света”.</p> <p style="text-align: center;">Лорелај</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%; border: none;"> <p>Ја не знам шта треба да значи Те тако тугујем, О некој старинској причи Једнако умујем.</p> <p>Ту мирно протиче Рајна, Хладна је, хвата се мрак! На врху од брега игра Последњи сунчев зрак.</p> <p>А на том брегу се види Лепоте девојке стас; Она сва у злату блиста, И златну чешља влас.</p> </td> <td style="width: 50%; border: none;"> <p>И златним чешљем се чешља, И пева још уз то, А глас од песме звучи Силно и чудесно.</p> <p>Лађара у малом чуну Њен дивљи заносни тон; На стене не гледа доле, Већ горе гледа он.</p> <p>И сад лађару и чамцу Ја мислим да је крај: А све то са својом песмом Учини Лорелај.</p> <p style="text-align: right;">Хајнрих Хајне</p> </td> </tr> </table> <p>Састави образложење, узимајући у обзир стихове песме.</p>		<p>Ја не знам шта треба да значи Те тако тугујем, О некој старинској причи Једнако умујем.</p> <p>Ту мирно протиче Рајна, Хладна је, хвата се мрак! На врху од брега игра Последњи сунчев зрак.</p> <p>А на том брегу се види Лепоте девојке стас; Она сва у злату блиста, И златну чешља влас.</p>	<p>И златним чешљем се чешља, И пева још уз то, А глас од песме звучи Силно и чудесно.</p> <p>Лађара у малом чуну Њен дивљи заносни тон; На стене не гледа доле, Већ горе гледа он.</p> <p>И сад лађару и чамцу Ја мислим да је крај: А све то са својом песмом Учини Лорелај.</p> <p style="text-align: right;">Хајнрих Хајне</p>
<p>Ја не знам шта треба да значи Те тако тугујем, О некој старинској причи Једнако умујем.</p> <p>Ту мирно протиче Рајна, Хладна је, хвата се мрак! На врху од брега игра Последњи сунчев зрак.</p> <p>А на том брегу се види Лепоте девојке стас; Она сва у злату блиста, И златну чешља влас.</p>	<p>И златним чешљем се чешља, И пева још уз то, А глас од песме звучи Силно и чудесно.</p> <p>Лађара у малом чуну Њен дивљи заносни тон; На стене не гледа доле, Већ горе гледа он.</p> <p>И сад лађару и чамцу Ја мислим да је крај: А све то са својом песмом Учини Лорелај.</p> <p style="text-align: right;">Хајнрих Хајне</p>		
Решење			
<p><i>Прихватљив одговор</i></p> <p>Ученик користи поетичке одлике романтизма у тумачењу песме.</p> <p>(1) Прихватљив је сваки одговор који у себи садржи објашњење да је девојка симбол лепоте и да слика, у којој се она налази на врху брда на коме се налази и сунце (сунчев зрак), потврђује дату тврдњу о томе да је лепота изнад и да долази одозго.</p> <p>(2) Прихватљив је и одговор који алудира на то да је у песми описана вила, и да то указује да је лепота нешто више од обичног човека и света, јер човек (морнар), који је опчињен њом, иде у смрт – што потврђује да је лепота изнад човека.</p> <p style="text-align: center;"><u>Стихови који то потврђују:</u></p> <p style="text-align: center;">На врху од брега игра Последњи сунчев зрак. А на том брегу се види Лепоте девојке стас; (или) На стене не гледа доле, Већ горе гледа он. И сад лађару и чамцу Ја мислим да је крај:</p> <p><i>Неприхватљив одговор</i></p> <p>Сваки други одговор који не узима у обзир бар једно од два понуђена објашњења. Напомена: Ученик може/не мора да наводи стихове који потврђују наведено тврђење у задатку, или да се позива на делове стихова; или да их на било који начин наводи (дословно, парафразира итд.).</p>			

Задатак 20

2.СЈК.2.2.7.	Средњи ниво
<p>Шта може да симболизује истанбулски затвор <i>Проклеџа авлија</i>? Заокружи слово испред прихватљивог одговора, а затим образложи свој одговор позивајући се на примарни текст.</p> <p><i>Проклеџа авлија</i> симболизује:</p> <p>а) живот; б) ауторитарну државу; в) пакао; г) свет.</p> <p>Образложење: _____</p> <p>Уколико се не слажеш ни са једним од понуђених одговора, наведи шта ти мислиш да симболизује <i>Проклеџа авлија</i> и свој одговор образложи.</p> <p>_____</p>	
Решење	
<p><i>Прихвалљиви одговори</i> се заснивају на тумачењу романа.</p> <p>На пример:</p> <p>а) Живот – <i>Проклеџа авлија</i> се стално пуни и празни, као и живот, једни одлазе други долазе. У њој се све мења а увек остаје исто као што је живот сваком човеку различит али у суштини исти.</p> <p>б) Ауторитарну државу – У ауторитарној држави сви носе епитет кривице као и у <i>Проклеџој авлији</i>. У таквој држави су нарочито на мети, и власт види као опасне људе који читају, који су интелектуалци, као што у <i>Проклеџој авлији</i> страда Тамил само зато што живи у свету књига.</p> <p>в) Пакао – <i>Проклеџа авлија</i> представља пакао. У паклу се налазе кривци и грешници као и у Авлији. Управник Авлије, Карађоз, има неке особине као ђаво који је главни у паклу. Његова мисао је ђаволска, његов надимак Карађоз означава да је он личност из света сенки, а то је свет пакла и таме. Карађоз жели да осуди све људе јер су по његовом мишљењу сви људи криви, а исту ту особину има и ђаво. Само име Авлије говори да је она <i>џроклеџа</i>, што асоцира на пакао.</p> <p>г) Свет – <i>Проклеџа авлија</i> представља свет. Као што ми живимо у ограниченом свету, тако и становници Авлије живе ограничени зидовима. Изван Авлије, као и изван света, види се само небо. У Авлији, као и у свету, обитавају најразличитији људи из различитих цивилизација. У Авлији је приказан свет хришћана, муслимана, Јевреја итд. У самом тексту се каже да је Авлија као вашариште од различитих вера и цивилизација.</p> <p><i>Прихвалљив</i> је и сваки други одговор који дефинише природу симбола <i>Проклеџе авлије</i> уз образложење засновано на тумачењу примарног текста, односно романа. Будући да је авлија <i>џроклеџа</i>, тумачење симболике <i>Проклеџе авлије</i> неопходно је да следи из сфере живота која не одговара хуманистичким вредностима.</p>	

Задатак 21

2.СЈК.2.2.3.	Средњи ниво
<p>Пажљиво прочитај одломак из критике Јована Скерлића <i>Пријовейке Лазе К. Лазаревића (Писци и књије)</i> и одломке из приповетке <i>Први њуј с оцем на јујрење</i> Лазе Лазаревићај.</p> <p>Без тих биографских података много би што-шта у Лазаревића остало тамно или недовољно објашњено. Однос његов према матери објасниће нам онај готово идолопоклонички култ породице у приповеткама његовим.</p> <p>Ту претежност породице Јовановић је запазио и као појаву и као последицу. Мајка (ено је у <i>Вейру</i> и у <i>Први њуј с оцем на јујрење</i>), слаба здравља, после смрти очеве прима на своја слабачка плећа терет целе куће, једну велику парницу и жртвујући се за своју децу, изводи их на пут. У души детињој та слика болешљиве мученице оставила је дубок утисак, који није могла утрти ни наука „хладна ока”, ни борба живота, ни одстрањеност од куће. Када је у животу дошла у борбу породица, мајка као симбол њен, са његовом личном срећом, са његовом љубављу према сиротој <i>Швадици</i> – осећај дужности претегао је и смрвио срце Анино. У приповеткама то иде скоро редовно: тако <i>Школска икона</i>, тако <i>Први њуј с оцем на јујрење</i>, тако <i>Верштер</i> [...] У <i>Све ће њо народ њозлајији</i> породица се истиче и над већим колективним бићем – отацбином. Можда је, поред главнога, томе био узрок у темпераменту Лазаревићевом, у зазирању од великих страсти и провала у које оне воде, у љубави према тихој, скромној срећи монотоног, уређеног домаћег живота који лагано тече без великих догађаја и без великих осећаја. Не само срећне жене, но и срећни људи као и срећни народи немају никакве историје [...]</p> <p style="text-align: center;">(Одломак из критике Јована Скерлића <i>Пријовейке Лазе К. Лазаревића</i>)</p> <p>Ми смо већ били оуглали, само је мати плакала и бринула се. Како да није болан? Трговина забатаљена. Момак се један по један отпушта. Све иде као у несрећној кући, а новци се троше као киша... Ђути она, сирота, као заливена. Стегла срце, копни из дана у дан, а све се моли богу. „Боже, ти мене немој оставити!”...Ми потрчасмо њој под икону и сви клекосмо, а Ђокица клекао пред мајку, окренуо се лицем према њој, крсти се и, сироче, чита наглас ону половину Оченаша што је већ био научио. Онда се опет крсти и љуби матер у руке, па опет гледа у њу. Из њених очију теку два млаза суза. Оне беху управљене на свеца и на небо. Тамо горе беше нешто што је она видела; тамо њен бог ког је она гледала и који је њу гледао. И онда јој се по лицу разли некакво блаженство и некаква светлост, и мени се учини да је бог помилова руком, и да се светац насмеши, и да аждаја под његовим копљем зе`ну. После ми заблеснуше очи, па падох ничице крај њене хаљине и на њену леву руку, којом ме придржа, и молих се по стоти пут: „Боже, ти видиш моју мајку! Боже, молим ти се за бабу [...]</p> <p style="text-align: center;">(Одломак из приповетке <i>Први њуј с оцем на јујрење</i> Лазе Лазаревића)</p> <p>Примени биографски метод у тумачењу лика мајке у датом одломку из приповетке <i>Први њуј с оцем на јујрење</i>.</p>	
Решење	
<p><i>Прихвајљив</i> је сваки одговор који повезује трагичну судбину и жртву пишчеве мајке, њен однос према патријархалној породици са ликом мајке из приповетке.</p> <p>На пример: Мајка је побожна и несрећна, јер велике страсти порока и расипништва подривају темеље живота. Очигледан је и снажан утицај мајке на свест, васпитање и емоције деце, што је биографска чињеница, али и литерарни мотив. Мајка се труди да [...]</p> <p><i>Неприхвајљив</i> је онај одговор који не повезује биографску фактографију са литерарном транспозицијом.</p>	

Задатак 22

2.СЈК.3.2.4.
2.СЈК.3.2.2.
2.СЈК.2.3.2.
2.СЈК.2.3.3.

Напредни
ниво
Средњи
ниво

Налазиш се у улози књижевног критичара. Пишеш рубрику о савременој поезији за свој школски лист.

Твој је задатак да прво прочиташ песму *Носталгија* Ивана В. Лалића, а затим да одлучиш да ли песму препоручујеш или не препоручујеш за читање твојим дугарицама и друговима.

Напиши састав о песми тако да твој текст стане у задати оквир. У саставу образложи свој став према песми аргументима који се односе на тумачење песме. Можеш нпр. писати о мотивима у песми, идеји, стиху, стилском поступку и о другим поетичким и структурним елементима песме.

Носталгија

Можда је био ветар, који склизне,
Чујно, ко нападали снег, са грана,
А можда помак пламена што лизне
Ивицу листа јесењег платна,
Ил' можда дух залутао у собу,
Кроз закључана врата празног стана,
Ил' давно лето макну се у гробу –
А можда је то била она, Ана;

И звук и слика, мало асинхроно
На позадини августовског злата;
Глас из даљине, као ситно звоно,
Зуј бумбара у чашки суноврата;
Покрет тек уобличен, а већ плине
К'о кварна светлост, ко фатаморгана,
Видљива пена на рубу празнине –
Да, можда је то била она, Ана;

Ана из књиге коју ветар листа
У трави, поред заспалог читача;
Ана из раја што накнадно блиста,
Удаљен иза пламеног мача;
Ана, књегиња ограде балкона
Над језером, у чипки пузавице,
Ана у пени чипке свог жипона,
Брбљивој прози своје реченице –

Случајности се у сећање слежу
 Ко шећер на дно неопране чаше;
 Ситнице само чине равнотежу
 Том убрзању пролазности наше.
 Можда је био ветар, можда киша
 Заостала у сећању платана;
 Можда је хтела смрт да ме преслиша,
 А можда је то само била Ана.

Иван В. Лалић

Твој ће рад бити вреднован на основу тога:

- колико твој састав одговара теми коју смо ти задали;
- да ли јасно заузимаш став о песми;
- да ли своје аргументе засниваш на тумачењу песме;
- да ли употребљаваш одговарајућу књижевнотеоријску терминологију;
- колико водиш рачуна о композицији састава;
- колико водиш рачуна о граматичком склопу реченице и њеном смислу;
- колико примењујеш правописна правила.

Решење

У овом се задатку аналитичком методом независно вреднује оствареност три стандарда:

За 2.СЈК.3.2.4.

Ученик наводи да ли песму препоручује или не препоручује за читање својим друговима. Тумачи песму позивајући се на њене поетичке одлике.

За 2.СЈК.3.2.2.

Наставник процењује да ли ученик користи релевантну књижевнотеоријску терминологију у тумачењу поезије.

За 2.СЈК.2.3.2.

Наставник процењује да ли текст састава одговара сложенијем тексту:

- да ли ученик износи своје идеје и образлаже свој став;
- да ли се ученик труди да пише занимљиво;
- да ли ученик прави прикладне дигресије и бира занимљиве детаље и одговарајуће примере;
- да ли ученик износи свој доживљај и утиске поводом књижевног дела;
- да ли ученик уочава поенту књижевног дела;
- да ли ученик примењује правописну норму у случајевима предвиђеним програмом.

За 2.СЈК.2.3.3.

Наставник процењује да ли ученик има изграђен читалачки укус и да ли примењује сложене стратегије читања; да ли бира стратегију читања која одговара сврси читања (нпр. да ли повезује дело са примерима из живота, да ли резимира текст, да ли одговара на претпостављена питања у вези са тумачењем текста и сл.).

Задатак 23

2.СЈК.3.2.7.	Напредни ниво
<p>Следећи одломак из романа <i>Сеобе</i> Милоша Црњанског отвара проблематику коју роман развија. Пажљиво прочитај текст.</p> <p>Меланхолијом која се претварала у ћутање, све упорније што је бивао старији, и он је, као и отац му, кога је при свакој важнијој изреци спомињао, мирно ишао у рат. Сеобе му беху досадиле и немир који се ни у њему, као ни у свим тим његовим људима које је водио, није стишавао. Био је прошао са породицом, дуж Дунава и дуж Тисе, скоро сва већа места, тргујући заједно с братом, све док се није оженио и вратио у војску. Пошто је био много цењен у војсци, додељиваху му важне послове у народу. Премештаху га сваки час, да умирује тај свет, који се сваки час селио.</p> <p>Знао је да ће га, одмах после прегледа, упутити на бојиште. Миран и самоуверен, предвиђао је цео пут, све догађаје који ће доћи, све људе, како ће се држати. Бојао се само да му један део пука, који је долазио са капетаном Пишчевичем, из Шида, не задоцни на окуп, под Варадином.</p> <p>Међу понуђеним одговорима одабери један истакнути <i>проблем</i> који цитирани одломак покреће. Заокружи слово испред одговора.</p> <p>а) индивидуални (психолошки) проблем; б) друштвени проблем (место појединца у друштву); в) историјски проблем (питање историјске веродостојности и сл.).</p> <p>Аргументуј уочен проблем датим текстом (одломак из романа <i>Сеобе</i>) и литерарно-филолошким контекстом (нпр. роман <i>Сеобе</i> у целини, дела истог писца, друга дела ауторске или народне књижевности која покрећу исти проблем, из истих или различитих епоха).</p> <p>Одговор: _____</p>	
Решење	
<p><i>Прихваћљив одговор</i> заснива се на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • примарном тексту романа <i>Сеобе</i> (<i>индивидуални проблем</i> – нпр. разочарање у себе и друге, психологија најамништва; <i>друштвени проблем</i> – нпр. осећај припадништва заједници и потрага за новом заједницом, обећаном земљом итд.; <i>историјски проблем</i> – нпр. ратовање српског пука у 18. веку, демистификација српског ратништва, књижевно дело као један од начина на који нам се историја представља и сл.) и • литерарно-филолошком контексту – поред аргументације примарним текстом, ученик пореди роман <i>Сеобе</i> са другим – у синхронији (књижевност авангарде) или дијахронији, у оквиру српке или светске књижевности. <p>Напомена: ч литерарно-филолошки контекст предвиђен је наставним програмом.</p>	

2.3. Област ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Језичка култура обухвата говорење, слушање, читање и писање (при чему се те области прожимају и преклапају). Ученик се оспособљава да језички учествује у друштву као његов пуноправни члан: да саставља и разуме говорене и писане текстове различитих врста, да излаже у званичној ситуацији о темама из језика, књижевности и културе, да на одговарајући начин учествује у дискусијама; стиче способност и навику да чита у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...), те да негује своју говорну културу.

Нивои постигнућа се разликују по сложености текста који ученик слуша, чита или сам саставља (усмено или писмено). На основном нивоу постигнућа ученик говори о једноставнијим темама о језику, књижевности и култури и с пажњом и разумевањем слуша излагање средње тежине; саставља једноставнији говорени или писани текст; чита текстове *средње сложености*⁶ и *средње тежине*. На средњем и напредном нивоу постигнућа ученик чита *сложеније* и *теже* текстове.

Нивои постигнућа се разликују и по сложености менталних процеса: на основном нивоу постигнућа ученик разуме текст одређене сложености и тежине, а на средњем и напредном нивоу га и критички разматра (уочава ауторове ставове – експлицитне и имплицитне, и процењује логичност, веродостојност и стилску вредност текста); на напредном нивоу се очекује продубљено критичко промишљање, класификација информација и сл.

ОСНОВНИ НИВО

2.СЈК.1.3.1. Говори разговетно, поштујући ортоепска правила књижевног језика; примењује књижевнојезичку акцентуацију или упоређује свој акценат са књижевним и труди се да је с њим усклади¹; течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове; изражајно чита и казује лакше књижевноуметничке текстове; у званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из области језика, књижевности и културе користећи се коректним језичким изразом (тј. говори течно, без замуцкивања, поштапалица, превеликих пауза и лажних почетака, осмишљавајући реченицу унапред) и одговарајућом основном терминологијом науке о језику и науке о књижевности, прилагођавајући приликама, ситуацији, саговорнику и теми вербална и невербална језичка средства (држање, мимику, гестикулацију); говори уз презентацију; има културу слушања туђег излагања; у стању је да с пажњом и разумевањем слуша излагање средње тежине (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; приликом слушања неког излагања уме да хвата белешке.

1 – Примењује књижевнојезичку акцентуацију ако долази с подручја на којем се акценат поклапа са књижевнојезичким, одн. упоређује свој акценат са књижевним и труди се да свој акценат усклади с књижевним ако се његов дијалекат по акценту разликује од књижевног језика.

2.СЈК.1.3.2. Говорећи и пишући о некој теми (из језика, књижевности или слободна тема), јасно структурира казивање и повезује његове делове на одговарајући начин; разликује битно од небитног и држи се основне теме; саставља једноставнији говорени и писани текст користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом)¹; уме укратко да опише своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава једноставнији књижевноуметнички текст и издваја његове важне или занимљиве делове; резимира једноставнији књижевни и неуметнички текст².

1 – Излагање (експозиција) је обавештавање о нечему или објашњавање нечега – дакле, поступак којим говорник одн. аутор текста излаже нешто слушаочевом одн. читаочевом разумевању. Методе експозиције јесу поређење и контраст, илустрација, класификација, дефинисање и анализа.

6 Једноставност / сложеност текста одређује се на основу неколико основних критеријума. То су: садржај/тема (потребно предзнање које разликује текстове *средње тежине* од *тежих тежине*), број нових информација, употребљена лексика, структура реченице, структура текста, дужина реченице и текста и сл.

2 – Начелно, на предмету *Српски језик и књижевност* као лингвометодички предлошци користе се пре свега књижевни (књижевноуметнички и књижевнаучни) текстови и текстови из области лингвистике, а други текстови (из медија, свакодневног говора или неких других извора) ако су неопходни за обраду појединих тема из градива.

2.СЈК.1.3.3. У расправи или размени мишљења на теме из књижевности, језика и културе уме у кратким цртама да изнесе и образложи идеју или став за који се залаже, говори одмерено, ослања се на аргументе, у стању је да чује туђе мишљење и да га узме у обзир приликом своје аргументације; пише једноставнији аргументативни текст¹ на теме из књижевности, језика и културе.

1 – Аргументативни текст (расправа) је текст у којем аутор почиње од неке сумње или дилеме, а онда навођењем аргумената долази до разрешења. Аутор таквог текста тежи да доказима саговорника одн. читаоца убеди у исправност свог мишљења.

2.СЈК.1.3.4. Користи оба писма, дајући предност ћирилици; примењује основна правописна правила у фреквентним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа; у писању издваја делове текста, даје наслове и поднасловe, уме да цитира и парафразира; саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада (употребљава фусноте и саставља садржај и библиографију); саставља писмо – приватно и службено, биографију (CV), молбу, жалбу, захтев, оглас; зна да попуни различите формуларе и обрасце.

2.СЈК.1.3.5. Има способност и навику да у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...) чита текстове средње тежине (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија¹); примењује предложене стратегије читања².

1 – У питању су текстови који су погодни за обраду градива из језика и књижевности.

2 – Стратегије читања (које су свесни, намерни, циљани читаочеви поступци чији је циљ разумевање текста) обухватају, на пример, следеће: ученик пре читања прегледа текст, утврђујући шта он садржи; присећа се шта већ зна о ономе чему је текст посвећен; трага за информацијом која му је потребна; предвиђа садржину наредних делова текста; утврђује основне идеје и формулише их својим речима; прилагођава брзину читања важности појединих делова текста према задатом циљу читања; покушава да запамти текст (подвлачи делове, понавља, резимира, парафразира...); враћа се на делове текста који су му важни или није добро разумео; процењује колико је текст допринео његовој обавештености итд.

2.СЈК.1.3.6. Разуме књижевни и неуметнички текст средње сложености: препознаје њихову сврху¹, проналази експлицитне и имплицитне информације, издваја главне идеје текста; прати развој одређене идеје у тексту; пореди основне информације и идеје из двају или више текстова.

1 – Сврха неуметничког текста може бити да нешто опише, да о нечему исприповеда, да о нечему обавести одн. да нешто објасни, да снагом аргумената у нешто убеди, или да делује манипулативно (пропагандно).

2.СЈК.1.3.7. Критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености: разликује објективну/веродостојну чињеницу од ауторове интерпретације; процењује (и то образлаже) да ли аутор неуметничког текста износи све потребне информације и да ли даје довољне и веродостојне доказе за то што тврди; процењује да ли је аутор текста неутралан или ангажован односно пристрастан, и образлаже своју процену; препознаје говор мржње, дискриминације, бирократски језик, и има изграђен негативан став према њима; уме у једноставним примерима да понуди алтернативу бирократском језику.

2.СЈК.1.3.8. Препознаје структуру, различите елементе, стилске одлике (експресивност, сликовитост, метафоричност) књижевног и неуметничког текста; препознаје конотативно значење речи у датом контексту и разуме сврху конотативног значења у књижевном и неуметничком тексту; одређује значење непознате речи на основу контекста и творбеног модела; разуме значај читања за богаћење лексичког фонда.

СРЕДЊИ НИВО

2.СЈК.2.3.1. Говори у званичним ситуацијама, јавно и пред већим аудиторијумом о темама из области језика, књижевности и културе, користећи се књижевним језиком и одговарајућом терминологијом; учествује у јавним разговорима са више учесника; процењује слушаоца односно аудиторијум и обликује свој говор према његовим потребама и могућностима; има потребу и навику да развија сопствену говорну културу; с пажњом и разумевањем слуша теже излагање (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; слуша критички, процењујући говорникову аргументацију и објективност.

2.СЈК.2.3.2. Саставља сложенији говорени и писани текст (из језика, књижевности или слободна тема) користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); у говореној или писаној расправи прецизно износи своје идеје и образлаже свој став; труди се да говори и пише занимљиво, правећи прикладне дигресије и бирајући занимљиве детаље и одговарајуће примере; уочава поенту и излаже је на прикладан начин; прецизно износи свој доживљај и утиске поводом књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава сложенији књижевни текст и резимира сложенији књижевни и неуметнички текст с темама непосредно везаним за градиво; пише извештај и реферат; примењује правописну норму у случајевима предвиђеним програмом.

2.СЈК.2.3.3. Има способност и навику да у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...) чита теже текстове (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија¹); има изграђен читалачки укус својствен културном и образованом човеку; примењује сложене стратегије читања²; бира стратегију читања која одговара сврси читања³.

1 – У питању су они текстови из медија који су погодни за обраду градива из језика и књижевности.

2 – Ученик, на пример, ставља текст у одговарајући историјски и културни контекст; изводи закључак на основу имплицитно дате информације; промишља свој унутрашњи одговор на текст (нпр. кад се текст противи његовом мишљењу, веровањима, вредностима и сл.); пореди текст с другим, сличним текстовима; графички приказује информације (нпр. црта појмовне мапе) итд.

3 – Ученик самостално бира стратегију читања према свом читалачком задатку – а то може бити основно упознавање с темом текста (тзв. информативно читање), естетски доживљај (дживљајно читање), читање ради интерпретације или учења (истраживачко читање) итд.

2.СЈК.2.3.4. Разуме сложенији књижевни и неуметнички текст: препознаје његову сврху; проналази експлицитне и имплицитне информације; издваја информације према задатом критеријуму; издваја главне идеје; прати развој одређене идеје; пореди информације и идеје из двају или више текстова да би разумео одговарајући значењски или стилски аспект према задатом критеријуму; анализира и тумачи оне системе мотивације који се у књижевном делу јављају при обликовању (карактеризацији) ликова и изградњи догађаја (због бољег и потпунијег разумевања значења књижевног дела); тумачи (на нивоу разумевања) текстове ослањајући се на други текст/текстове.

2.СЈК.2.3.5. Критички промишља сложенији књижевни и неуметнички текст: раздваја објективну чињеницу од ауторове интерпретације; процењује да ли је аутор текста неутралан или ангажован односно пристрастан, и образлаже своју процену; разликује експлицитне и имплицитне ауторове ставове; аргументовано вреднује да ли аутор сложенијег експозиторног или аргументативног текста погодног за обраду градива из језика и књижевности износи све потребне информације и да ли даје довољне и веродостојне доказе за то што тврди.

2.СЈК.2.3.6. Процењује да ли је сложенији неуметнички текст погодан за обраду градива из језика и књижевности добро структуриран и кохерентан, да ли су идеје изложене јасно и прецизно; уочава стилске поступке у овим текстовима; процењује колико одређене одлике текста утичу на његово разумевање.

НАПРЕДНИ НИВО

2.СЈК.3.3.1. Дискутује о сложеним темама из језика, књижевности и културе; дискутује о смислу и вредностима књижевних текстова и о сврси и вредностима неуметничких текстова користећи стручну терминологију.

2.СЈК.3.3.2. Излаже (у званичним ситуацијама, јавно и пред већим аудиторијумом) и пише о темама из области језика, књижевности и културе; има развијене говорничке (ораторске) вештине; претпоставља различите ставове аудиторијума и у складу с тим проблематизује поједине садржаје; препознаје и анализира вербалну и невербалну реакцију саговорника односно аудиторијума и томе прилагођава свој говор; слушајући говорника, процењује садржину и форму његовог говора и начин говорења.

2.СЈК.3.3.3. Композиционо и логички складно пише стручни текст на теме из књижевности и језика, као и новински чланак.

2.СЈК.3.3.4. Организује, класификује, уопштава и на сличан начин обрађује информације из књижевних и неуметничких текстова на основу задатог и/или самостално постављеног критеријума.

2.СЈК.3.3.5. Продубљено критички промишља сложенији текст: процењује колико сложенији експозиторни текст успешно преноси информације публици којој је намењен, уочавајући које информације недостају; издваја доказну грађу на којој аутор аргументативног текста заснива своје ставове и одређује средства којима их износи; запажа ауторове грешке у закључивању и сл.

2.СЈК.3.3.6. Процењује стилске поступке у књижевном и неуметничком тексту; пореди стилске поступке у два сложена текста (или више њих); тумачи њихову улогу у остваривању естетских и значењских одлика наведених врста текстова.

2.СЈК.3.3.7. Изграђује свест о себи као читаоцу – развија читалачку ауторефлексију (разуме улогу читања у сопственом развоју; има развијену, критичку свест о својим читалачким способностима...).

Задатак 1

2.СЈК.2.3.4.	Средњи ниво
<p>Пажљиво прочитај текст Ранка Бугарског <i>Мајтерњи језик</i>, па одговори на захтеве испод текста.</p> <p>Раније поменути негативни европски стереотип о вишејезичности на државном плану протеже се и на појединце. Наиме, често се верује да је – не рачунајући касније учење страних језика – некако природно да сваки човек примарно усваја само један језик и одраста с њим као матерњим. А наличје овог става јесте магловито уверење да у индивидуалној двојезичности, у смислу напоредног усвајања или редовне алтернативне употребе двају језика, има нечег девијантног, па можда и неповољног за ментални развој и социјализацију такве јединке. У основи је овде реч о мање или више прикривеном дејству предрасуда према потчињеним мањинским популацијама, чији припадници најчешће и јесу двојезични. При томе су главни носиоци ових предрасуда – треба ли то рећи – привилеговани монолингвални представници већинског језика у датој културној и друштвеној заједници, међу којима двојезичне особе већ самом том својом особином неретко изазивају подозрење, па и одбојност. У екстремним случајевима, какав представља преношење обрасца монолингвалне искључивости у етнички мешане Сједињене Америчке Државе, двојезичност се у свести већинског англосаксонског становништва типично асоцира са сиромаштвом, slabим образовањем, па и приглупошћу.</p> <p>На идејном плану, корелат оваквог односа према двојезичности – био он експлицитно формулисан или пак само имплицитан – јесте веровање да је матерњи језик неприкосновена светиња која не трпи конкуренцију. Свако може само у њему до краја да се изрази, док други језици, који се касније евентуално науче у некој мери, могу само додатно да служе одређеним прагматичним потребама које не задиру у интиму људске личности. Треба одмах рећи да у оваквом схватању постоји рационално језгро, премда завијено у емотивну обланду. Ако ништа друго, овладавање првим језиком у начелу је део јединственог процеса откривања света и себе у том свету, док је потоње усвајање других језика, до кога долази на темељу тако стечених способности, ипак превасходно језичка операција. Отуда и јака спрега између првог наученог језика и личности, која се често манифестује и кроз топао однос према том језику.</p> <p>Овакво величање једног и непоновљивог матерњег језика при томе се уклапа у једну обухватнију митологију, раније већ помињану, о национално и језички чистој држави, у којој нису пожељне никакве расне, етничке, верске па ни језичке мешавине. Али и ако оставимо по страни доста очигледне расистичке конотације целе ове тезе, које су у новијој европској историји и те како умеле да се испоље, морамо да констатујемо да се и само питање матерњег језика у назначеном светлу представља поједностављено. Објективно гледано, данашња стварност и у Европи, а поготово у свету као целини, открива знатно диференциранију слику и захтева друкчију перспективу. Неспорне емпиријске чињенице, као и увид у резултате које су у овој области постигле различите научне дисциплине, показују колико је поменуто гледање уско, анахроно и опседнуто предрасудама. Отуда се, између осталог, намећу и важне корекције у схватању појма матерњег језика, а неопходан методолошки предуслов за то јесте његова демистификација.</p> <p>Треба, пре свега, разумети да тешкоће почињу од самог овог термина, који својом наглашеном метафоричношћу сугерише природну јединственост: као што сваки човек има само једну мајку, тако, ваљда, има и само један матерњи језик, и тачно се зна који. Али матерњи језик никако није исто, у појмовној равни, што и језик мајке. У пракси се то двоје врло често подудара, али уопште не мора да буде тако. Оно што се назива матерњим језиком може да буде и језик оца ако је он друкчији од мајчиног, или језик неког трећег лица или нове средине – нарочито у ситуацијама веће етничке измешаности и живљих језичких контаката, карактеристичних за разне мањинске и мигрантске популације.</p>	

Осим тога, од кога год наслеђен или преузет, матерњи језик није нужно јединствена и заувек дата категорија, него умножавању подложна, динамична и променљива вредност. Тако милиони људи широм света – масовно, на пример, у неким деловима Индије – имају по два матерња језика (ређе, али не изузетно, и три), најчешће и не знајући који је од њих онај *йрави*. Овде не помаже догматско инсистирање да један од њих мора ипак у свим случајевима да има предност, која се често покушава подупрети популарним лаичким представама анегдотског карактера, примера ради, да је код вишејезичних истински матерњи језик онај на којем се мисли или сања, или онај који остаје очуван код поремећаја или делимичног губитка језичке способности услед болести. Однос између језика и мишљења, као и језика и снова, исувише је сложен, и у много чему још увек неиспитан, за овако проста поистовећења, а ни евиденција о афазичним болесницима не даје недвосмислене резултате.

Исто тако, један језик може се усвајати као матерњи у најранијем животном добу, али после бити у тој улози замењен неким другим услед промене околине, па чак и неким трећим, и то још уз могућност повратка првобитној средини и претходном матерњем језику који се сада опет учвршћује.

Овако флексибилно сагледан, појам матерњег језика заправо се може разложити у неколико компоненти и дефинисати по пореклу, односно редоследу усвајања (први научени језик), степену знања (језик који се најбоље зна), функцији (језик који се најчешће користи) или идентификацији (језик који неко сам прихвата као свој матерњи, или му га други у том својству приписују). Ове компоненте могу се подударати али и бити у делимичном раскораку, па неко може имати различите матерње језике, зависно од употребљене дефиниције. Ипак, уз све поменуте условности, за већину потреба вероватно је најадекватније опште одређење да је нечији матерњи језик онај који је то лице најпре научило (уколико он није касније замењен) и са којим се само идентификује. Али још увек стоји напомена да то не мора да буде само један језик, јер се и два могу напоредо усвајати као прва, нити мора да остане исти језик, не само стога што се он може заменити него и зато што је и самоидентификација подложна променама.

Из овог следи и то да се, строго говорећи, матерњи језик не може не знати. У мигрантским и сличним ситуацијама ваља разликовати појмове завичајног и матерњег језика, па се, на пример, за потомке наших радника у Немачкој који су тамо рођени, ако спонтано усвајају немачки као свој први језик, а језик предака веома оскудно познају, не може рећи да не знају свој матерњи језик, него да им је тај језик – немачки.

Једном речју, питање матерњег језика, и теоријски а често и практично, знатно је сложеније него што то изгледа класичном монолингвалу европске традиције. Због поменутих нејасноћа и могућих забуна, данас се у науци о проблемима вишејезичности и сам термин *матерњи језик* најчешће избегава. Уместо тога, радије се говори о *йрвом* односно *другом* језику, при чему се ови називи обично односе на степен знања или обим употребе, а не нужно и на редослед усвајања (изузев у посебним дисциплинама као што су развојна психолингвистика и глотодидактика, где је хронологија од посебног значаја).

Допуни реченицу тако што ћеш заокружити слово испред тачног одговора.

На основу прочитаног текста Ранка Бугарског *Матерњи језик*, значење појма *йрви језик* подразумева да је то:

- а) језик који научимо пре других језика;
- б) језик који најбоље познајемо и највише употребљавамо;
- в) матерњи језик већинског становништва у једној земљи;
- г) језик који се у некој средини сматра највреднијим.

Решење

б)

Задатак 2

2.СЈК.2.3.4.	Средњи ниво
<p>Заокружи слово испред тврдњи о матерњем језику које аутор текста сматра тачним.</p> <p>а) Матерњи језик мора да се научи од мајке. б) Матерњи језик се у току живота може променити. в) Матерњи језик потомака имиграната исто је што и њихов завичајни језик. г) Неко може имати само један матерњи језик.</p>	
Решење	
б)	

Задатак 3

2.СЈК.2.3.5.	Средњи ниво
<p>Заокружи слова испред ставова које заступа аутор текста у вези са предрасудама о двојезичности.</p> <p>а) Предрасуде према двојезичности одсликавају предрасуде према националним мањинама. б) Предрасуде према двојезичности потичу из мањинских популација. в) Предрасуде према двојезичности засноване су на научном истраживању. г) Предрасуде према двојезичности карактеристичне су искључиво за Сједињене Америчке Државе. д) Предрасуде према двојезичности нарочито имају они који владају само једним језиком.</p>	
Решење	
а) д)	

Задатак 4

2.СЈК.2.3.5.	Средњи ниво
<p>Наведи три ауторова аргумента против термина <i>мајтерњи језик</i>.</p> <p>1. _____ 2. _____ 3. _____</p>	
Решење	
<p>Прихваћљив одговор Сваки одговор који садржи следеће информације:</p> <p>1. матерњи језик није исто што и језик мајке; 2. неко може имати два матерња језика; 3. матерњи језик се може мењати.</p>	

Задатак 5

2.СЈК.1.3.7.	Основни ниво
Подвуци у другом пасусу део текста у којем аутор износи аргументе у прилог веровању да је „матерњи језик неприкосновена светиња која не трпи конкуренцију”.	
Решење	
<u>Ако ништа друго, овладавање првим језиком у начелу је део јединственог процеса откривања света и себе у том свету, док је потоње усвајање других језика, до кога долази на темељу тако стечених способности, ипак превасходно језичка операција.</u>	

Задатак 6

2.СЈК.2.3.5.	Средњи ниво
Који је ауторов став у последњем пасусу? Заокружи слово испред тачног одговора.	
<p>а) У последњем пасусу аутор изричито каже да треба напустити термин <i>мајтерњи језик</i>.</p> <p>б) Из последњег пасуса не можемо донети закључак о ауторовом ставу у вези са термином <i>мајтерњи језик</i>.</p> <p>в) Аутор у последњем пасусу не исказује никакав став у вези са термином <i>мајтерњи језик</i>.</p> <p>г) У последњем пасусу аутор имплицира (наговештава) да термин <i>мајтерњи језик</i> треба напустити у корист термина <i>јрви језик</i>.</p>	
Решење	
г)	

Задатак 7

2.СЈК.3.3.5.	Напредни ниво
Како аутор уопште у тексту казује да се слаже с тим да термин <i>мајтерњи језик</i> треба заменити термином <i>јрви језик</i> ? Процени средства (нпр. чињенице, мишљења итд.) која користи и образложи своје мишљење.	
Наведи бар два примера.	
1. _____	
2. _____	
Решење	
Прихвайљив одговор	
Сваки одговор у којем ученик процењује најмање два средства која аутор наводи. Средства именује (резимира) или их парафразира. На пример: Аутор у закључку наводи туђе мишљење; позива се на ауторитете; оне који би евентуално могли да дају супротно мишљење – њих наводи у загради као мање важне.	

Задатак 8

2.СЈК.2.3.4.

Средњи
ниво

Пажљиво прочитај следећи текст о Шекспировој драми *Хамлејт*, па одговори на захтеве испод текста.

О Хамлету

Почев од Гетеа, књижевна критика је сматрала да је Хамлет човек слабе воље. То схватање нашло је свој крајњи израз код Бернеа, који се у овом чланку, написаном тоном памфлета, подсмевао Хамлету, нарочито величајући краља. Чак и тако оригиналан мислилац као Хебел пише веома сликовито у свом „Дневнику”: „Хамлет је стрвина већ пре почетка трагедије; оно што ми видимо јесу руже и трње који из те стрвине израстају.” У руској књижевности познат је чланак Тургењева „Хамлет и Дон Кихот”, у којем даје веома занимљиву карактеристику Хамлета, супротстављајући његову безвољну интелектуалност непосредној активности Дон Кихота. Овакво схватање базира се на чисто литерарном приступу трагедији, на оном слепом веровању у говорни материјал, којим се понекад одликује најмасовнија књижевна критика. Повод за такво тумачење дао је сам Хамлет, у свом чувеном монологу, у којем замера сам себи недовољну одлучност.

*Шта је он Хекуди? Шта је она њему?
А ја*

Међутим, као што је већ речено, ти монолози представљају подстицање самог себе, своје воље, а најмање сведоче о слабости те воље. Ако хоћете, напротив, човек који има заиста слабу вољу најчешће није свестан те своје слабости; постоји водвиљ у којем један слабић лежи на дивану и хвали се: „Ја сам орао” итд. Сами по себи, Хамлетови монолози говоре само о томе да је он незадовољан собом и – ништа више. Борећи се са феудалном околином, он се бори са самим собом, савлађује у себи сумњу у нови хуманистички морал који захтева више праведности. Али та колебања нигде не паралишу његову вољу. Хамлетова трагедија лежи у његовој усамљеној, без довољно темеља, тежњи ка праведности. Као што је већ речено, драмском хероју не може се веровати на реч, треба проверити како он де л у је. А Хамлетова активност је утолико енергичнија што он сам води дугу и крваву борбу са краљем, са читавим данским двором. У својој трагичној чежњи да успостави праведност, он три пута одлучно напада на краља: први пут убија Полонија, други пут краља спасава његова молитва, а трећи пут, на крају трагедије, Хамлет убија краља. Хамлет изванредно оштроумно измишља „мишоловку” – спектакл, проверавајући исказе духа; Хамлет вешто одстрањује са свог пута Розенкранца и Гилденстерна. Заиста, он води титанску борбу. Не верује изјавама духа, већ те изјаве проверава; та провера донекле задржава одлучне ударце. Али ни ту немамо знакове слабе воље. Вољом аутора, дух се не појављује као пророк, којем се мора веровати, већ као сумњиво и стравично привиђење. Хамлетовом снажном и еластичном карактеру одговара његова физичка природа: Лаерт је најбољи мачевалац Француске, а Хамлет га побеђује, показује се као вештији борац (како ово противречи тврдњама Тургењева да је Хамлет физички слаб!). Херој трагедије има м а к с и м у м воље, трагедија је увек трагедија снаге, и ми не бисмо осетили трагични ефекат који изазива „Хамлет” да је херој био неодлучан и слаб.

(Одломак из књиге *Драмајурџија* Владимира Волкенштајна, 1966)

Заокружи основни принцип на основу којег је Хамлет одређен као драмски јунак.

- а) принцип делања
- б) принцип физичке лепоте
- в) принцип завере
- г) принцип сценског костима

Решење

а)

Задатак 9

2.СЈК.3.3.5.

Напредни
ниво

Прочитај следеће одломке о роману *Проклеџа авлија* Иве Андрића, па одговори на захтев испод њих.

1. текст

Иако различита од Андрићевих великих романа-хроника, *Проклеџа авлија* заснива се на истом искуству и носи исту поруку као и они. У њеној основи је сазнање о „дубокој људској подељености” а њен смисао је у истицању потребе да се та подељеност превлада, да се створе мостови који ће приближити људе без обзира на разлике које их деле. [...]

Из тог осећања извире и она симпатија неименованог младића с почетка и с краја романа, којом он обухвата, и још једном проживљава, све те судбине. Посредством његове свести испредају се нити приче о тим људима и као имагинарни мостови пребацују просторе, државе, религије, и повезују судбине људи у подељеном свету.

(Јован Деретић, *Српски роман 1800–1950*, стр. 380–382)

2. текст

Када Ђамил спознаје да нема мостова између људи – исто ће спознати и фра Петар – он тиме Андрићеву аутопоетичку и естетску визију мостова, приче као моста, као и све друге семиотичке и поетичке мостове неутралише: мостови не повезују људе и знакове, они су само израз хуманистичке немоћи да полови допру једни до других: „Тада је тек право и потпуно могао да види оно што раније, занесен и млад, није ни слутио: шта све може да дели човека од жене коју воли, и уопште људе једне од других”; „И све се сводило на једно: постоје два света, између којих нема и не може бити ни правог додира ни могућности споразума, два страшна света осуђена на вечити рат у хиљаду облика”.

(Драган Бошковић, *Заблуде модернизма*, стр. 48–49)

На који начин сваки од аутора тумачи смисао **Андрићевог моста као симбола** у *Проклеџој авлији* Иве Андрића?

Образложи свој одговор позивајући се на 1. и 2. текст.

Решење

Аутор 1. текста тумачи симбол моста као повезивање различитих људских судбина, подвојености, па зато каже [...]

Аутор 2. текста негира симболику моста као спајања, напротив – мостови су израз немоћи таквог спајања, па зато каже [...]

2.4. Примена образовних стандарда у наставном процесу – планирању, извођењу наставе и вредновању постигнућа ученика

Планирање и реализацију стандарда ученичких постигнућа неопходно је ускладити са садржајима школских програма (за филолошке гимназије, гимназије општег типа, друштвеног и природног смера, средње стручне четворогодишње и трогодишње школе), као и са уџбеницима намењеним учењу српског језика и књижевности.

Први корак у том настојању биће сложена реформа средњошколских програма, након које ће бити могуће адекватно планирање остваривања садржаја предмета на годишњем и месечном нивоу.

У том смислу важно је имати на уму следеће: приликом планирања пожељно је повезивати садржаје области предмета: *Језик*, *Књижевности* и *Језичка култура* кад год је то могуће, уз заснивање аналитичко-синтетичког, компаративног и проблемског приступа проучавању градива, који подстичу ученичку свесну активност и креативност, оригиналност и критичко мишљење. Овакво организовање наставе доприноси остваривању принципа свесне активности ученика, јединства теорије и праксе и рационализације и економичности. Уз принцип научности и васпитности, који указује на континуирано деловање наставног процеса на темељима струке и моралног развоја ученикове личности, наглашавају се естетске и етичке компоненте предмета српски језик и књижевност.

Да би се настава поставила као истраживачка и стваралачка, неопходно је да удовољи и принципу индивидуализације и диференцијације који у први план ставља сваког појединачног ученика и његове способности (на неком од предвиђених нивоа ученичких постигнућа). То значи да један ученик не мора показати исте способности, знања и вештине из све три области предмета (*Језик*, *Књижевности* и *Језичка култура*), али ће се управо међусобним функционалним повезивањем садржаја предмета ученик подстицати да што боље и продуктивније разуме и примењује научно градиво у целисти.

Предвиђени описи ученичких постигнућа могу се, приликом планирања, детаљно повезивати са темама из историје, језика, лингвистике, граматике и лексике, стилистике, историје књижевности, теорије књижевности и књижевне критике, а пре свега са школском лектиром (обавезном, изборном, допунском, факултативном) и секундарном литературом. Уз подстицање развоја ученичких компетенција у усменом и писаном изражавању, наставник ће у обзир узимати и међупредметне компетенције и усаглашавати планирање наставних садржаја из српског језика и књижевности са садржајем других предмета, кад год је то сврсисходно.

Приликом планирања, један исти стандард (или његов део) активираће се више пута током школске године, сваки пут уз другу наставну јединицу. Такво поступање осигурава досезање све вишег и вишег нивоа појединачних ученичких постигнућа, а ученичка знања, вештине и способности се непрестано сагледавају из нових углова, утврђују, проширују и систематизују, акцелеративним током.

Увидом у рад наставника српског језика у основним школама стиче се утисак да је наставницима наметнута обавеза механичког дистрибуирања описа ученичких постигнућа уз наставне јединице чије се остваривање планира по тематском принципу, тако што се они преносе из основног документа у наставне припреме за појединачне часове. Могуће је да просветни саветници траже овакво вођење документације, међутим, било би поузданије одредити који ће стандарди (и на ком нивоу) бити „активнији” током одређеног наставног периода (месец, тромесечје, полугодиште) у односу на друге. Чини се да није могуће приликом обраде, утврђивања и систематизовања ученичких знања јасно издвојити која ученичка постигнућа се досежу уз рад на одређеној наставној јединици, јер она делују здружено, њима се тежи тако што се тема, проблем, програмски елемент посматрају из више углова, а њихово остваривање представља процес који удовољава принципу поступног и систематичног стицања знања, као и трајности знања и умења.

Уколико бисмо стварали пример дистрибуције стандарда на моделу месечног плана рада ученика првог разреда средње школе, он би могао изгледати као понуђени пример који следи. Ипак, препорука је то не чинити, већ здружено одредити (на месечном нивоу) оне стандарде који се показују као примарни за тај наставни период.

СЕПТЕМБАР (16 часова)

1. Уводни час

- Упознавање ученика са планом рада и са програмом.
- Представљање уџбеничке литературе и упутстава за њено коришћење.
- Договор о начинима и облицима рада.

2. Језик. Правопис. Општа правописна правила.

утврђивање

На подесним примерима и одговарајућим вежбањима обновити знања о општим правописним правилима, која су ученици упознали током основне школе.

2.СЈК.1.3.4. Користи оба писма, дајући предност ћирилици; примењује основна правописна правила у фреквентним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа; у писању издваја делове текста, даје наслове и поднаслове, уме да цитира и парафразира;; саставља писмо – приватно и службено, биографију (CV), молбу, жалбу, захтев, оглас; зна да попуни различите формуларе и обрасце.

3. Култура изражавања. Усмено изражавање. Говорна вежба: *Књижевно дело које ћамћим из основне школе.*

утврђивање

Припремити ученике да у усменом виду прикажу књижевно дело које су обрађивали у основној школи.

- Стећи увид у читалачка искуства ученика, познавање књижевности, књижевних дела, писаца, књижевних родова и књижевних врста.

2.СЈК.2.3.1. Говори у званичним ситуацијама, јавно и пред већим аудиторијумом о темама из области језика, књижевности и културе, користећи се књижевним језиком и одговарајућом терминологијом; учествује у јавним разговорима са више учесника; процењује слушаоца односно аудиторијум и обликује свој говор према његовим потребама и могућностима; има потребу и навику да развија сопствену говорну културу; с пажњом и разумевањем слуша теже излагање (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; слуша критички, процењујући говорникову аргументацију и објективност.

4. Језик. Општи појмови о језику.
Место језика у људском животу. Битна својства језика.

обрада

2.СЈК.1.1.1. Има основна знања о језику уопште (шта је језик, које функције има); поштује свој језик и поштује друге језике; препознаје стереотипне ставове према језику. Разуме појам текста; разликује делове текста (увод, главни део, завршетак); препознаје врсте текстова (облике дискурса); има основна знања из социолингвистике: познаје појмове једнојезичности и вишејезичности (и зна одговарајуће језичке прилике у Србији); разуме појам језичке варијативности и препознаје основне варијетете.

5. Језик. Књижевни језик.
Раслојавање језика.

обрада

Језик, дијалект и социолект.

- Књижевни језик (појам). Књижевнојезичке варијанте.
- Функционални стилови.
- Нестандардни језички варијетети.

2.СЈК.1.1.2. Разликује књижевни (стандардни) језик од дијалекта; зна основне податке о дијалектима српског језика; има правилан став према свом дијалекту и другим дијалектима српског језика и према оба изговора српског књижевног језика (поштује свој и друге дијалекте српског језика и има потребу да чува свој дијалекат; подједнако цени оба изговора српског књижевног језика – екавски и (и)јекавски); има потребу да учи, чува и негује књижевни језик; познаје најважније граматике и нормативне приручнике и уме да се њима користи; зна основне податке о месту српског језика међу другим индоевропским и словенским језицима; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба.

6. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.
Уметност.

обрада

- Појам уметности. Уметничка изражајна средства. Врсте уметности према изражајним средствима.
- Књижевност као уметност речи. Књижевност и друге уметности.

7. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.
Књижевност као уметност.
Сунце се дјевојком жени, народна лирска песма.

обрада

- Дефинисање књижевности.
- Особености књижевног дела. Обрадити на нивоу приказа лирску народну песму *Сунце се дјевојком жени*. Саопштавање уметничких доживљаја и гледишта поводом песме.
- Књижевно дело (појам).

- Медији књижевности. Усмена и писана књижевност.
- Назив књижевности. Књижевност као уметност речи. Језик књижевног дела. Књижевноуметнички стил.
- Указати на природу књижевности и њен смисао.

2.СЈК.1.2.4. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире.

2.СЈК.1.2.7. Анализира издвојене проблеме у књижевном делу и уме да их аргументује примарним текстом.

2.СЈК.2.2.4. Уочава и образлаже поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевноуметничких и књижевнонаучних дела у оквиру школске лектире; процењује да ли је сложенији књижевнонаучни текст (аутобиографија, биографија, мемоари, дневник, писмо, путопис...) добро структуриран и кохерентан, да ли су идеје изложене јасно и прецизно; уочава стилске поступке у књижевноуметничком и књижевнонаучном тексту; процењује колико одређене одлике текста утичу на његово разумевање и доприносе тумачењу значења текста.

8. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.

Читање и тумачење књижевног дела.

Јован Дучић: *Звезде*.

обрада

- Ученици се упознају са тумачењем књижевног дела и са његовом интерпретацијом.
- Главне одлике истраживачког и доживљајног читања.
- Доживљавање књижевног дела и његово разумевање као водећи интеграциони елементи и чиниоци обједињавања приликом приступа делу.
- Обрада песме *Звезде* Јована Дучића у функцији илустративног примера теме наставне јединице.
- Разлике између књижевноуметничких и осталих текстова; повезивање са знањима о функционалном раслојавању језика из градива о језику.

2.СЈК.1.3.8. Препознаје структуру, различите елементе, стилске одлике (експресивност, сликовитост, метафоричност) књижевног и неуметничког текста; препознаје конотативно значење речи у датом контексту и разуме сврху конотативног значења у књижевном и неуметничком тексту; одређује значење непознате речи на основу контекста и творбеног модела; разуме значај читања за богаћење лексичког фонда.

2.СЈК.1.1.1. Има основна знања о језику уопште (шта је језик, које функције има); поштује свој језик и поштује друге језике; препознаје стереотипне ставове према језику. Разуме појам текста; разликује делове текста (увод, главни део, завршетак); препознаје врсте текстова (облике дискурса); има основна знања из социолингвистике: познаје појмове једнојезичности и вишејезичности (и зна одговарајуће језичке прилике у Србији); разуме појам језичке варијативности и препознаје основне варијетете.

2.СЈК.2.2.6. Приликом тумачења књижевноуметничких и књижевнонаучних дела из школског програма примењује знања о основним књижевноисторијским и поетичким одликама стилских епоха, праваца и формација у развоју српске и светске књижевности.

2.СЈК.2.2.7. Самостално уочава и анализира проблеме у књижевном делу и уме да аргументује своје ставове на основу примарног текста.

2.СЈК.3.2.1. Чита, доживљава и самостално тумачи књижевноуметничка и књижевна научна дела из обавезног школског програма, као и додатне (изборне) и факултативне књижевноуметничке и књижевна научне текстове; током интерпретације поуздано користи стечена знања о стваралачком опусу аутора и књижевноисторијском контексту.

9. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.

Књижевност и проучавање књижевности.

обрада

- Наука о књижевности; теорија књижевности, историја књижевности и књижевна критика.
- Књижевна научна методологија. Спољашњи и унутрашњи приступ књижевном делу. Плурализам метода.
- Извори за проучавање књижевног дела. Примарни и секундарни извори за проучавање књижевног дела. Коришћење и примена извора за проучавање књижевног дела.

2.СЈК.1.2.2. Познаје књижевнотеоријску терминологију и доводи је у функционалну везу са примерима из књижевних⁷ и неуметничких⁸ текстова предвиђених програмом.

2.СЈК.1.2.3. У тумачењу књижевноуметничких и књижевна научних дела разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа.

2.СЈК.1.2.4. Уочава и примерима аргументује основне поетичке, језичке, естетске и структурне особине књижевних дела из обавезне школске лектире.

2.СЈК.1.2.5. Уочава основне особине књижевности као дискурса и разликује га у односу на остале друштвене дискурсе.

2.СЈК.1.2.8. Користи препоручену секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) и доводи је у везу са књижевним текстовима предвиђеним програмом.

10. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.

Извори за проучавање књижевности – час у библиотеци.

Школска (локална) библиотека.

обрада

- Врсте књига. Издање књижевног дела (појам). Лектирско издање.
- Проналажење одговарајућег издања књиге у библиотеци. Библиотечки каталози. Библиографија. Индекси. Списак литературе.
- Служење књигом (делови књиге).
- Дигитални извори за проучавање књижевности (примарни и секундарни).
- Сакупљање и архивирање грађе (података).
- Коришћење стручних термилошких речника и лексикона.
- Дигиталне базе података посвећене књижевности.

⁷ Књижевна научни и књижевноуметнички текстови

⁸ Под неуметничким текстовима подразумевају се текстови из науке о језику и науке о књижевности, научнопопуларни текстови из ових области и, по потреби, текстови из медија и других извора погодни за обраду градива из предмета Српски језик и књижевност.

2.СЈК.1.3.4. Користи оба писма, дајући предност ћирилици; примењује основна правописна правила у фреквентним примерима и уме да се служи школским издањем Правописа; у писању издваја делове текста, даје наслове и поднасловe, уме да цитира и парафразира; саставља матурски рад поштујући правила израде стручног рада (употребљава фусноте и саставља садржај и библиографију); саставља писмо – приватно и службено, биографију (CV), молбу, жалбу, захтев, оглас; зна да попуни различите формуларе и обрасце.

2.СЈК.1.3.5. Има способност и навику да у различите сврхе (информисање, учење, лични развој, естетски доживљај, забава...) чита текстове средње тежине (књижевноуметничке текстове, стручне и научнопопуларне текстове из области науке о језику и књижевности, текстове из медија⁹); примењује предложене стратегије читања.

2.СЈК.2.2.8. Активно користи препоручену и ширу, секундарну литературу (књижевноисторијску, критичку, аутопоетичку, теоријску) у тумачењу књижевноуметничких и књижевнонаучних дела предвиђених програмом.

11. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.

Слојевита структура књижевног дела.

Лијеи Иве, народна лирска песма

обрада

- Одлике методолошког приступа слојевитој структури књижевног дела.
- Обучавање ученика да на конкретном примеру примењују ову методу и уоче њене погодности.
- Уочавање естетске функције језика, стваралачких поступака и стилских изражајних средстава на конкретном примеру.

2.СЈК.1.3.8. Препознаје структуру, различите елементе, стилске одлике (експресивност, сликовитост, метафоричност) књижевног и неуметничког текста; препознаје конотативно значење речи у датом контексту и разуме сврху конотативног значења у књижевном и неуметничком тексту; одређује значење непознате речи на основу контекста и творбеног модела; разуме значај читања за богаћење лексичког фонда.

2.СЈК.1.2.7. Анализира издвојене проблеме у књижевном делу и уме да их аргументује примарним текстом.

2.СЈК.2.2.1. Интерпретира књижевни текст увидом у његове интеграционе чиниоце (доживљајни контекст, тематско-мотивски слој, композиција, ликови, форме приповедања, идејни слој, језичко-стилски аспекти...).

2.СЈК.2.2.3. Разликује методе унутрашњег и спољашњег приступа у интерпретацији књижевноуметничког и књижевнонаучног дела и адекватно их примењује приликом разумевања и тумачења ових врста дела.

⁹ Текстови који су погодни за обраду градива из језика и књижевности.

12. Књижевност. Увод у проучавање књижевног дела.

Смисао и значај књижевности.

Иво Андрић: *О њричи и њричању*, беседа приликом примања Нобелове награде.

обрада

2.СЈК.1.3.3. У расправи или размени мишљења на теме из књижевности, језика и културе уме у кратким цртама да изнесе и образложи идеју или став за који се залаже, говори одмерено, ослања се на аргументе, у стању је да чује туђе мишљење и да га узме у обзир приликом своје аргументације.

2.СЈК.1.2.1. Познаје ауторе дела из обавезног школског програма и локализује их у контекст стваралачког опуса и књижевноисторијски контекст.

2.СЈК.1.2.5. Уочава основне особине књижевности као дискурса и разликује га у односу на остале друштвене дискурсе.

2.СЈК.1.3.7. Критички промишља књижевни и неуметнички текст средње сложености: разликује објективну/веродостојну чињеницу од ауторове интерпретације; процењује (и то образлаже) да ли аутор неуметничког текста износи све потребне информације и да ли даје довољне и веродостојне доказе за то што тврди; процењује да ли је аутор текста неутралан или ангажован односно пристрастан, и образлаже своју процену.

13. Култура изражавања. Усмено изражавање.

Казивање одломака из Андрићеве беседе приликом примања Нобелове награде.

утврђивање

2.СЈК.1.3.1. Говори разговетно, поштујући ортоепска правила књижевног језика; примењује књижевнојезичку акцентуацију или упоређује свој акценат са књижевним и труди се да је с њим усклади; течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове; изражајно чита и казује лакше књижевноуметничке текстове; у званичним ситуацијама говори о једноставнијим темама из области језика, књижевности и културе користећи се коректним језичким изразом (тј. говори течно, без замуцкивања, поштапалица, превеликих пауза и лажних почетака, осмишљавајући реченицу унапред) и одговарајућом основном терминологијом науке о језику и науке о књижевности, прилагођавајући приликама, ситуацији, саговорнику и теми вербална и невербална језичка средства (држање, мимику, гестикулацију); говори уз презентацију; има културу слушања туђег излагања; у стању је да с пажњом и разумевањем слуша излагање средње тежине (нпр. предавање) с темом из језика, књижевности и културе; приликом слушања неког излагања уме да хвата белешке.

14. Култура изражавања. Писмено изражавање.

Домаћи задатак. Тема: *Језик књижевне уметности некако друјачије звучи, нешто друје значи и некако друјачије изгледа*. Тумачење задатака.

утврђивање

- Читање и коментарисање радова.

2.СЈК.1.3.2. Говорећи и пишући о некој теми (из језика, књижевности или слободна тема), јасно структурира казивање и повезује његове делове на одговарајући начин; разликује битно од небитног и држи се основне теме; саставља једноставнији говорени и писани текст користећи се описом, приповедањем и излагањем (експозицијом); уме укратко да опише своја осећања и доживљај књижевног или другог уметничког дела; сажето препричава једноставнији књижевноуметнички текст и издваја његове важне или занимљиве делове; резимира једноставнији књижевни и неуметнички текст.

15. Језик. Књижевни језик.
Дијалекти српског језика.

обрада

- Подела дијалеката српског језика.
- Дијалекти екавског изговора.

16. Језик. Књижевни језик.
Дијалекти српског језика.

обрада

- Дијалекти (и)јекавског изговора.
- Дијалекти икавског изговора.

2.СЈК.1.1.2. Разликује књижевни (стандардни) језик од дијалекта; зна основне податке о дијалектима српског језика; има правилан став према свом дијалекту и другим дијалектима српског језика и према оба изговора српског књижевног језика (поштује свој и друге дијалекте српског језика и има потребу да чува свој дијалекат; подједнако цени оба изговора српског књижевног језика – екавски и (и)јекавски); има потребу да учи, чува и негује књижевни језик; познаје најважније граматике и нормативне приручнике и уме да се њима користи; зна основне податке о месту српског језика међу другим индоевропским и словенским језицима; има основна знања о развоју књижевног језика, писма и правописа код Срба.

3. Литература

1. Afflerbach, P. & Cho, B. (2009). Identifying and describing Constructively responsive Comprehension Strategies in New and Traditional Forms of reading. In E. S. Israel & G. G. Duffy (Eds.), *Handbook of Research on Reading Comprehension* (pp. 69–90). New York: Routledge.
2. Барт, Р. (1971). *Књижевности, митологија, семиологија*. Београд: Нолит.
3. Bugarski, R. (2003). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
4. Bužinjska, A. i Markovski, M. P. (2009). *Književne teorije XX veka*. Beograd: Službeni glasnik.
5. Delić, J. (1991). *Hazarska prizma: tumačenje proze Milorada Pavića*. Beograd: Prosveta.
6. Delić, J. (1997). *Kroz prozu Danila Kiša: ka poetici Kišove proze*. Beograd: BIGZ.
7. Деретић, Ј. (1996). *Пути српске књижевности*. Београд: СКЗ.
8. Деретић, Ј. (1997). *Поетика српске књижевности*. Београд: Филип Вишњић.
9. Деретић, Ј. (2002). *Историја српске књижевности*. Београд: Просвета.
10. Doležel, Lj. (2008). *Heterokosmika: fikcija i mogući svetovi*. Beograd: JP Službeni glasnik.
11. Драгићевић, Р. (2007). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.
12. Eagleton, T. (1987). *Književna teorija*. Prevela s engleskog Mia Pervan-Plavec. Zagreb: Liber.
13. Eagleton, T. (2006). *Literary Theory: an introduction*. Minneapolis: The University of Minnesota Press.
14. Eagleton, T. (2007). *How to Read a Poem*. Oxford: Blackwell Publishing.
15. Живковић, Д. (1970). *Европски оквири српске књижевности*. Београд: Просвета.
16. Ingarden, R. (2000). *Poetika: teorija umetničke književnosti*. Beograd: I. Đokić (autorsko izdanje).
17. Ingarden, R. (2006). *O književnom delu*. Preveo Radoslav Đokić. Beograd: Foto Futura.
18. Jerkov, A. (1992). *Nova tekstualnost: ogledi o srpskoj prozi postmodernog doba*. Podgorica: Oktoih.
19. Kajzer, V. (1973). *Jezičko umetničko delo*. Preveo Zoran Konstantinović. Beograd: Srpska književna zadruga.
20. Kaler, Dž. (2009). *Teorija književnosti: (sasvim kratak uvod)*. Preveo Dragan Ilić. Beograd: JP Službeni glasnik.
21. Kami, A. (1987). *Mit o Sizifu*. Sarajevo: Veselin Masleša.
22. Keen, S. Narrative Empathy. In Hühn, P. et al. (Eds.), *The living handbook of narratology*. Hamburg: Hamburg University. Преузето јуна 2014. са <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/narrative->
23. Клајн, И. (2010). *Речник језичких неодоумица*. Нови Сад: Прометеј.
24. Клајн, И. (2002–2003). *Творба речи у савременом српском језику, I, II*. Београд: Завод за уџбенике.
25. Klikovac, D. (2008). *Jezik i moć*. Beograd: Biblioteka XX vek.
26. Kristal, D. (1996). *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit.
27. Lalović, D. (2012). *Čitanje: od slova do teksta*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.
28. Марчетић, А. (2004). *Фигуре јриповедања*. Београд: Народна књига Алфа.
29. Пешикан, М., Јерковић, Ј. и Пижурица, М. (2010). *Правопис српског језика*. Нови Сад: Матица српска.

30. Вујанић, М., Гортан-Премк, Д., Дешић, М., Драгићевић, Р., Николић, М., Ного, Љ. ... Фекете, Е. (2007). *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.
31. Milosavljević, P. (2000). *Metodologija proučavanja književnosti*. Beograd: Trebnik.
32. Milosavljević, P. (Prir.) (1991). *Teorijska misao o književnosti*. Novi Sad: Svetovi.
33. Милошевић, Н. (1978). *Зиданица на њеску*. Београд: Слово љубве.
34. Petković, N. (1984). *Od formalizma do semiotike*. Beograd: BIGZ.
35. Петковић, Н. (Ур.). (1997). *Поезија Васка Поје*. Београд: Институт за књижевност и уметност.
36. Петковић, Н. (1999). *Опједи о српским њесницима*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
37. Petković, N. (1988). *Dva srpska romana: studije o Nečistoј krvi i Seobama*. Beograd: Narodna knjiga.
38. Поповић, Љ. (1996). Интегрални приступ комуникативним реченицама. *Књижевности и језик*, 44/1–2, 1–41.
39. Поповић, Т., Вошковић, А., Марковић, Н., Мирчећић, Р., Митровић, Д. и Стевић, А. (2007). *Рећник књижевних термина*. Beograd: Logos Art.
40. Prins, Dž. (2011). *Naratološki rečnik*. Beograd: JP Službeni glasnik.
41. Sartr, Ž. P. (1984). Објашњење Камиевог „Странца”. У Беролино, Н., Христић, Ј., Стамболић, М. и Живадинови, Р. (Ур.), *Шта је књижевност* (стр. 195–209). Beograd: Nolit.
42. Симић, Р. и Остојић, Б. (1996). *Основи фонологије српскохрватског књижевног језика*. Титоград: Универзитет „Вељко Влаховић”.
43. Сладојевић, П. (1966). *О основним временским категоријама уједереде глаголских облика у српскохрватскоме језику*. Београд: Научна књига.
44. Solar, M. (1985). *Mit o avangardi i mit o dekadenciji*. Beograd: Nolit.
45. Станојчић, Ж. и Поповић, Љ. (2010). *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*. Београд: Завод за уџбенике
46. Tartalja, I. (2013). *Teorija književnosti: za srednje škole*. Beograd: Zavod za udžbenike.
47. Fraj, N. (2007). *Anatomija kritike*. Novi Sad: Orpheus.

Чланови Радне групе за развој стандарда:

Др Александар Јерков, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Мср Бојан Памучар, Гимназија у Чачку
Др Весна Ломпар, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Мр Данијела Вујисић, Шеста београдска гимназија
Дејана Милијић Субић, Завод за унапређивање образовања и васпитања
Др Дијана Плут, Институт за психологију у Београду
Др Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
Др Душка Кликовац, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Др Зона Мркаљ, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Др Зорица Несторовић, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Мср Јована Бјекић, Филозофски факултет у Београду
Ката Симић Мишић, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Марија Џаковић Илић, Гимназија у Обреновцу
Мр Милорад Дашић, Девета гимназија „Михаило Петровић Алас” у Београду
Мср Ненад Гугл, Трећа београдска гимназија
Мр Растко Јевтовић, Пета београдска гимназија
Татјана Жигић, Филолошка гимназија у Београду
Рецензент: др Михајло Пантић, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Координатор: мср Ана Пејић, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

Стручни консултанти:

Проф. др Александар Бауцал, Филозофски факултет, Институт за психологију
Др Драгица Павловић Бабић, Филозофски факултет, Институт за психологију

Статистичка обрада података и анализа:

Центар за вредновање и истраживање Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

CIP - каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

006.44:373.54(497.11)

371.3::811.163.41

371.3::821-82

ОПШТИ стандарди постигнућа за крај општег средњег и средњег стручног образовања и васпитања у делу општеобразовних предмета за предмет Српски језик и књижевност : приручник за наставнике / [уредница Ана Пејић]. - Београд : Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2015 (Београд : Colorgrafx). - 99 стр. : табеле ; 29 см

тираж 1.600. - напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија: стр. 97-98.

ISBN 978-86-86715-57-9

а) Средњошколско образовање - Србија - Стандарди б) Српски језик - Настава с) Књижевност - Настава
COBISS.SR-ID 219590668

Штампа:
Colorgrafx, Београд

Тираж: 1 600